

Rapporten ble skrevet før det var avklart at det skulle gjennomføres en felles konsekvensvurdering for reiselivet for områdene i Vestland og Innlandet. En slik konsekvensutredning vil bli gjennomført i 2026. Vurderingene i denne rapporten er derfor foreløpige.

Konsekvenser av utvidet vern av Jotunheimen nasjonalpark for friluftsliv og reiseliv (Øystre Slidre og Vågå)

Marit Vorkinn, Statsforvalteren i Innlandet

Knutshø

Foto: Kari Sveen

Innhold

Sammendrag.....	4
1. Bakgrunn – prosess for utvidelse av eksisterende nasjonalparker i Nord-Gudbrandsdal.....	9
2. Gjennomføring og avgrensing.....	10
3. Attraksjoner for friluftsliv og reiseliv i utredningsområdene	11
3.1 Jotunheimen er en internasjonal attraksjon	11
3.2 Nasjonale kvalitetsstempler/autorisasjonsordninger	12
3.3 Attraksjoner i områdene som foreslås utvidet.....	13
3.4 Stier og løyper	15
3.4.1 Skiløyper	15
3.4.2 Merka stier	16
3.4.3 Kremtoppjakt Valdres.....	17
4. Besøk og besøkende i Jotunheimen/Besseggenområdet	18
4.1 Trafikkutvikling	18
4.1.1 Gjendeområdet	18
4.1.2 Ferdselstellere på Besseggen og Knutshø	19
4.1.3 Trafikktellinger rv. 51	20
4.2 Kjennetegn ved de besøkende – Jotunheimen og Besseggen	21
4.2.1 Brukerundersøkelse Jotunheimen	21
4.2.2 Brukerundersøkelse Besseggen.....	22
5. Reiselivsbedrifter og fritidsboliger nær utvidelsesområdene: Fra Randsverk til Beitostølen	23
5.1 Overnattingsbedrifter.....	23
5.2 Aktivitetsbedrifter	24
5.3 Transportbedrifter.....	24
5.4 Fritidsboliger.....	24

6. 0-alternativet: Sannsynlig utvikling uten vern	27
6.1 Utviklingstrekk i reiselivet	27
6.1.1 Globale utviklingstrekk	27
6.1.2 Nasjonale utviklingstrekk	27
6.1.3 Nasjonale rammebetingelser for reiselivet	30
6.1.4 Utfordringer for reiselivet i regionen og utredningsområdene	31
6.2 Utviklingstrekk friluftslivet	32
6.3 Eksisterende lovverk og arealplaner for arealer som ikke er vernet	33
6.3.1 Kommunale planer etter Plan- og bygningslova	34
7. Konsekvenser av at utredningsområdene vernes som nasjonalpark	35
7.1 Rammer for friluftsliv og reiseliv i eksisterende nasjonalpark	35
7.2 Negative konsekvenser av en nasjonalpark for friluftslivet og reiselivet.....	37
7.2.1 Restriksjoner på fysiske inngrep og motorferdsel.....	37
7.2.2 Søknader om tiltak må behandles av en ekstra instans	38
7.2.3 Forholdet til framtidige bruksformer er uavklart.....	38
7.2.4 Nasjonalparkstatusen kan medføre uønsket bruk	38
7.3 Positive konsekvenser av en nasjonalpark for friluftslivet og reiselivet	39
7.3.1 I hvilken grad tiltrekker nasjonalparker besøkende?	39
7.3.2 Hvilken økonomisk betydning har nasjonalparker?	40
7.3.3 Utvikling og sikring av opplevelsesverdiene.....	41
7.4 Synspunkter fra reiselivsnæringen og friluftslivorganisasjoner	42
7.4.1 Nasjonale undersøkelser	42
7.4.2 Innspill fra runden om avklaring av lokal aksept for utvidelse av Jotunheimen nasjonalpark	43
7.4.3 Intervjuer med reiselivsrepresentanter i arbeidsgruppene i Øystre Slidre og Vågå.....	43
7.5 Foreløpig: Samla vurdering av konsekvenser for reiseliv og friluftsliv.....	44
7.6 Avbøtende tiltak for negative konsekvenser av et vern	45
8. Litteratur	46

Sammendrag

Jotunheimen er en internasjonal attraksjon

Jotunheimen-området har kvaliteter som samsvarer med mange turistenes ferieønsker; Spektakulær natur, muligheter for å være fysisk aktiv og muligheter for å oppleve naturområder med stillhet og ro. Statusen som nasjonalpark, nasjonal turistveg Valdresflya og nasjonal turiststi Besseggen reflekterer hvilke opplevelsesverdier utredningsområdene har. Reiselivsbedrifter i området uttrykker da også at naturopplevelser er kjerneproduktet for reiselivet i området.

I selve utredningsområdene er Rasletinden og Knutshøe de største attraksjonene. Rasletinden er den eneste 2000-meteren med T-merka sti i området, og er et attraktivt turmål både sommer og vinter. Turer til Knutshøe skjer i hovedsak sommerstid. Valdresflya har også gode muligheter for kiting. I området rundt Veo markedsføres både fotturer og (is)juving. Det er et utstrakt skiløypenett i utredningsområdene, og i Øystre Slidre også hundekjøringssløyper. Det er T-merka stier fra Valdresflya til Rasletind og Torfinnsbu, og en opparbeidet sti til Rjupetjernet.

Trafikkutvikling

Ulike trafikkindikatorer viser en generell trafikkøkning i området fram til 2018. Trafikken falt drastisk som følge av koronautbruddet og påfølgende restriksjoner i 2020. Trafikken tok seg noe opp igjen i 2022. I 2023 førte dårlig vær mye av sesongen, og særlig uværet «Hans», til en ny nedgang. Også i 2024 la nok mye dårlig vær en demper på den norske trafikken. Trafikken sommerstid forventes derfor å øke, og forhåndsbookingen for kommende vintersesong tyder på en økt trafikk også vinterstid.

Hva kjennetegner de besøkende?

De siste 30 årene har de besøkende til Jotunheimen blitt stadig mer internasjonale. Fra 1992 til 2019 økte andelen utenlandske besøkende fra 48 til 57%, og antall nasjonaliteter registrert ble fordoblet, fra 27 til 54. Jotunheimen er også en nasjonalpark med mange yngre besøkende; nesten dobbelt så mange er i aldersgruppen 15-34 år sammenlignet med i Rondane og på Dovrefjell (totalt omlag 45% i Jotunheimen). Seniorandelen (55+) blant norske besøkende økte imidlertid betydelig fra 1992 til 2019 (fra 8 til 29%).

Mellom 50 og 60% er førstegangsbesøkende. Om lag halvparten besøker Jotunheimen som del av en rundreise.

Fra 2000-tallet har en fått inn flere besøkende med liten friluftsliverfaring og stadig flere av de som går en tradisjonell flerdagers fottur går en relativt kort tur på 2-3 dager.

Reiselivsbedrifter i området

Beitostølen er over tid utviklet som en relativt kompakt turistdestinasjon, med skisenter, hytter, hoteller, utleieleiligheter, restauranter og butikker. Det er en rekke overnattingsbedrifter både på selve Beitostølen og i omegn. På Vågå-sida ligger overnattingsbedriftene spredt fra Gjende til Randsverk, og består i hovedsak av familiedrevne fjellstuebedrifter og campingplasser.

På Beitostølen er det et relativt stort tilbud av guida turer og organiserte aktiviteter. Tilbyderne er dels overnattingsbedrifter som tilbyr guida aktiviteter som en del av oppholdet, dels rene aktivitetsbedrifter. I Sjødalen tilbys aktiviteter i hovedsak som en del av overnattingsbesøket. Noen bedrifter i Sjødalen benytter aktivitetstilbudet på Beitostølen.

I tillegg er det to viktige transportbedrifter nær utredningsområdene; JVB (som også fungerer som turoperatør) og Gjendebåten.

Fritidshus utgjør den tredje hovedpilaren for reiselivet på Beitostølen, ved siden av overnattings- og aktivitetsbedriftene. I 2021 oppga kommunen at det totalt var 1.920 fritidsboliger registrert på Beitostølen. Pr. [1.1.2024](#) var det vel 1.000 fritidsbygg registrert i Vågå kommune, i hovedsak i områdene rundt Lemonsjøen og Flatningen, samt Sjødalen.

Utviklingstrekk reiselivet

I nasjonale prognoser for reiselivet forventes det fortsatt sterk vekst i etterspørselen etter unike naturopplevelser. Varmere klima i Sør-Europa, en ustabil sikkerhetssituasjon globalt og lav kronekurs forventes å bidra til flere utenlandske besøkende i årene som kommer.

Det er to hovedutfordringer lokalt¹ knyttet til en slik økning; Å tiltrekke kundegrupper med høy betalingsvillighet, og å ha ressurser til å gjennomføre en besøksforvaltning som ivaretar både friluftslivets og reiselivets fellesgoder (jfr. parkeringsutfordringene ved Knutshøe og Besseggenpatruljen). Økningen i utenlandske kommersielle overnattingsdøgn fra 2019 til 2023 skyldes først og fremst at det var sterk vekst i gjestedøgn på campingplasser og i hyttegrender. Det meldes også om en sterk økning i bobiltrafikken, og mange som «villcamper».

Et forslag til lov om besøksbidrag ble sendt på høring i november 2024. Innføring av en slik lov og innretningen på den vil være av stor betydning for om det vil bli mulig å gjennomføre en effektiv besøksforvaltning utenfor verneområdene.

Både besøksstrategien for Besseggen og de regionale reiselivsstrategiene for Valdres og Nord-Gudbrandsdal peker på behovet for utvikling av helårlig attraksjonskraft og sesongforlengelse.

For de fleste overnattingsbedriftene nær utredningsområdene er sommeren hovedsesongen, men etterspørsel på vinteren har vært økende de siste par årene. Noen aktivitetsbedrifter har flere gjester på vinteren enn sommeren. I vintersesongen er det utenlandske markedet størst, i hovedsak europeere.

Vårskiløping og tidlig oppkjørte skiløyper er viktige produkter i skuldersesongene, med nordmenn som viktigste målgruppe.

Enkeltbedrifter har tilpasset seg sesongsvingningene ved å redusere åpningstida, slik at lønnsomheten pr. dag bedriften har åpent øker. Dette er mulig i mindre bedrifter dersom lønnsomheten i den perioden bedriften har åpent er god nok. Andre har pekt på behovet for å ha åpent også i perioder med dårligere lønnsomhet, for å kunne beholde kvalifisert personell.

I Beitostølenområdet oppleves konkurransesituasjonen på det norske markedet som vanskelig. De norske gjestene som booker individuelt er i tilbakegang, og reiselivsbedriftene blir i økende grad avhengig av det utenlandske markedet og booking gjennom turoperatører.

Hyttegjester er viktige for reiselivet, men utenom hovedferiene er dette hellegjester, som gir mindre grunnlag for kontinuerlig drift.

¹ Globalt/nasjonalt er det selvsagt også knyttet klimautfordringer til en vekst i utenlandstrafikken.

Utviklingstrekk friluftslivet

Nordmenns deltagelse i ulike friluftslivaktiviteter har vært stabil eller lett synkende over tid. Det ser imidlertid ut til at flere utøver friluftsliv jevnlig, og eldre økt sin deltakelse betraktelig. Som nevnt har en sett en tilsvarende økning i andelen seniorer blant de norske besøkende i Jotunheimen.

Registrerte endringer i Jotunheimen fra 1992 peker i retning av at besøksforvaltningen i Jotunheimen kan bli mer krevende framover, med flere besøkende som har begrensa friluftsliverfaring og mindre kjennskap til området. Besøksstrategien for Besseggen viser til studier som peker i retning av at mange friluftslivutøvere søker områder med sterkere grad av tilrettelegging og service, og attraksjoner med stor gjennomslagskraft i sosiale medier.

En økt etterspørsel fra utenlandske friluftslivutøvere er allerede merkbar; I DNT økte antall utenlandske medlemmer med 10% fra 2023 til 2024.

Rammer for friluftsliv og reiseliv uten et vern

De områdene som foreslås vernet forvaltes i dag etter Plan- og bygningslova, de generelle bestemmelsene i Naturmangfoldlova, Fjellova, av grunneier (Statskog) og ellers etter ulike særlover som motorferdsellova. Områdene som er foreslått vernet er områder uten inngrep og med betydelige naturverdier. Terskelen for inngrep og bruk vil derfor være høy også uten et vern.

Rammer for friluftsliv og reiseliv i eksisterende nasjonalpark

Jotunheimen forvaltes i dag som en "brukspark", med større fokus på friluftsliv og reiseliv enn mange andre nasjonalparker. Bruk må imidlertid skje på en måte som ikke forringer verneverdiene. Hva som tillates av aktiviteter og tiltak i nasjonalparken i dag varierer mellom ulike soner:

1. *Vernesone*: Villmarksprege soner uten inngrep. Sonene skal gi muligheter for å oppleve urørt natur og stillhet.
2. *Brukssone*: Områder der forsiktige tiltak, tilrettelegging og inngrep for det enkle friluftslivet kan tillates, som merking av stier og bygging av selvbetjente/ubetjente hytter. Eksisterende tilrettelegging kan med få unntak opprettholdes.
3. *Sone med spesiell tilrettelegging og inngrep*: Områder der en kan legge spesielt til rette for ferdsel og kan åpne for spesielle tiltak knyttet til reiseliv, reindrift, med mer. Sonen omfatter vanligvis bare mindre områder, som rundt eksisterende turisthytter.

Sykling og organisert bruk av hest var tidligere ikke tillatt, men er nå tillatt på veier, eksisterende stier og kjørespor. Selv om tradisjonelt friluftsliv skal prioriteres, er det også åpnet for nyere ferdselsformer som geocaching. Organisert ferdsel *som kan skade naturmiljøet*, eller ferdselsformer som kan skade naturmiljøet, må ha særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det gis flerårige dispensasjoner for gjentakende bruk innenfor verneområdet, vanligvis for fire år.

Nasjonalparkmyndighetene i Jotunheimen har hatt et stort fokus på å tilrettelegge for og ivareta de besøkende i mange år. Gjennom dette arbeidet har de også skaffet betydelige, ekstraordinære nasjonale midler til tiltak i området.

Negative konsekvenser av en nasjonalpark for friluftslivet og reiselivet

Begrensningene i et vern vil i hovedsak ligge i forbud mot fysiske inngrep og motorferdsel. Hvor strenge restriksjoner vernet vil medføre f.eks. i forhold til kjøring av skiløyper vil avhenge av hvilken forvaltningszone de foreslåtte utvidelsesområdene vil plasseres i. Ridning og sykling vil fortsatt være tillatt på stier og veger, men det kreves søknad for turer utenom stier/veger.

Det er en entydig tilbakemelding fra de reiselivsbedriftene som er intervjuet er at eksisterende bruk av utredningsområdene (som hundekjøring, ridning, løypekjøring, organisert ferdsel) må kunne fortsette som i dag. Dersom det blir restriksjoner på dagens bruk vil reiselivsnæringen stille seg negativ til et utvidet vern.

Et verneområde medfører at søknader om tiltak vil måtte sendes til en instans ekstra (forvaltningsmyndigheten) i forhold til områder uten vern.

Forholdet til framtidige bruksformer er uavklart, selv om retningslinjene for bruk kan endres gjennom forvaltningsplanen, så lenge det er innenfor rammen av verneforskriften.

Omfanget av besøkende skaper i perioder allerede utfordringer, som dager med parkeringskaos ved Knutshøe. Aktivitetstilbydere med organiserte grupper på Beitostølen opplever også problemer med å få parkert på Valdresflya. En nasjonalpark helt inn til rv. 51 kan potensielt øke attraktiviteten ved å campe langs vegen, særlig for utenlandske bobilturister, og vil kunne forverre parkeringssituasjonen ytterligere.

Positive konsekvenser av en nasjonalpark for friluftslivet og reiselivet

Nasjonalparker er en internasjonalt innarbeidet merkevare som signaliserer naturopplevelser av høy kvalitet. Statusen som nasjonalpark ser ut fra brukerundersøkelser i norske nasjonalparker ut til å være viktigere for utenlandske besøkende enn norske besøkende. Utenlandske besøkende er en stadig viktigere kundegruppe for reiselivsbedriftene nær utredningsområdene.

Det er også internasjonal enighet om at nasjonalparker har positive økonomiske ringvirkninger for lokalsamfunnene rundt parken. Vern av utredningsområdene innebærer imidlertid en utvidelse av en eksisterende nasjonalpark, ikke opprettelse av en ny. Det er derfor usikkert hvilken merverdi en nasjonalparkstatus for utredningsområdene vil ha for reiselivet i området, sammenlignet med dagens nasjonalparkgrenser. Sannsynligvis er merverdien begrenset.

Vern av utredningsområdene vil sikre at opplevelseskvalitetene i området bevares på lang sikt, og vernes mot ulike typer inngrep, som vindkraftutbygging. Om slik utbygging vurderes som lite aktuelt i dag, vil en krevende kraftforsyningssituasjon kunne endre dette i framtida. Soner i nasjonalparken som garanterer urørt natur og stillhet kan bli et stadig viktigere markedsfortrinn overfor det utenlandske markedet, jfr. framveksten av [Dark Sky Tourism](#) og [etterspørsel etter stillhet](#).

Dersom utredningsområdene innlemmes i dagens nasjonalpark, vil forvaltning av nasjonalparken bety en styrking av de økonomiske rammene for å forvalte og overvåke områdene og sikre at infrastruktur for både reiselivet og friluftslivet, som skilting av stier, har høy kvalitet (jfr. [merkevaren Norges nasjonalparker](#)). Dette vil både reiselivsnæringen og friluftslivinteressene nyte godt av.

Samla konsekvenser for friluftslivet og reiselivet

Rapporten ble skrevet før det var avklart at det skulle gjennomføres en felles konsekvensvurdering for reiselivet for områdene i Vestland og Innlandet. En slik konsekvensutredning vil bli gjennomført i 2026. Vurderingene i denne rapporten er derfor foreløpige.

Samla sett vurderes konsekvensene for friluftslivet å være svakt positive, grunnet i at opplevelsesverdiene sikres i et langsiktig perspektiv.

For reiselivet vurderes konsekvensene å være nøytrale dersom verneforskriftene og forvaltningsplanen åpner for å videreføre dagens bruk og type av aktiviteter som utøves, inkludert oppkjøring av ski- og hundekjøringsløyper, vedlikehold av eksisterende stinett og organiserte turer. Dersom så ikke er tilfelle, vurderes konsekvensene å være negative for reiselivet.

Ved utforming av verneplanforslaget og forslag til forvaltningsplan, bør det opprettes en egen referansegruppe for reiselivet, for å ivareta reiselivets interesser.

Avbøtende tiltak

Lokalt har det i flere år vært ønsker om et informasjonspunkt/-senter for Jotunheimen og Langsua nasjonalpark på Beitostølen. Opprettelse av en stilling som naturveileder som kan alternere mellom Gjendeosen og Beitostølen vil styrke informasjonsarbeidet, og en naturveileder kan være en viktig medspiller både for friluftslivet og reiselivet.

Et annet aktuelt tiltak er å utvikle Flye 1389 som et alternativ stopp for gjennomfarts- og selfie-turister, og dermed avlaste korttidsbesøk ved Gjendeosen. Videre vil det å sikre reiselivsbedriftene parkeringsmuligheter langs rv. 51 være positivt.

Dersom dispensasjoner kunne gis for en lengre periode enn fire år, ville dette øke forutsigbarheten for reiselivsbedriftene og gjøre finansieringen av utviklingstiltak enklere.

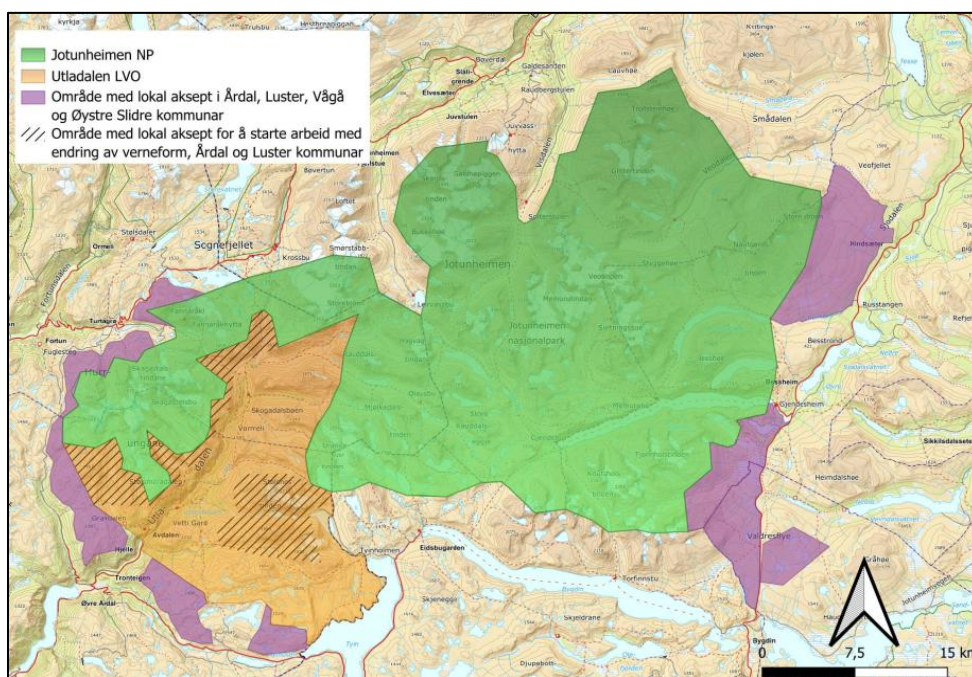
1. Bakgrunn – prosess for utvidelse av eksisterende nasjonalparker i Nord-Gudbrandsdal

Statsforvalteren i Innlandet fikk i 2021 i oppdrag fra Miljødirektoratet å avklare om det var lokal aksept for å utrede utvidelser av Jotunheimen nasjonalpark, arealer mellom Jotunheimen og Langsua nasjonalpark, samt Dovre nasjonalpark.

Statsforvalteren gjennomførte relativt omfattende prosesser i Dovre, Vågå, Lom, Sel, Nord-Fron, Øystre Slidre og Vang kommuner. Det ble gjennomført møter med kommunepolitikere og -administrasjon, grunneiere, næringsliv og ulike interessegrupper i de aktuelle kommunene om naturverdiene og konsekvenser og fordeler med et eventuelt vern. Et viktig premiss for en utredning av vern var at kommunene hadde mulighet til å trekke seg fra prosessen på det tidspunktet de måtte ønske.

Kommunene behandlet saken i kommunestyrene i perioden oktober 2022 (Dovre) til mars 2023 (Lom). Seks av syv kommuner avslo helt å gå videre med en nærmere utredning om vern. Unntaket var Vågå kommune. Etter kommunevalget i 2023 ble saken tatt opp på nytt i Øystre Slidre. Det nye kommunestyret vedtok da å sette i gang en verneplanprosess for en begrenset del av arealet som opprinnelig ble foreslått som vern fra Statsforvalteren i Innlandet.

En tilsvarende prosess ble gjennomført av Statsforvalteren i Vestland for mulige utvidelser av Jotunheimen i kommuner i Vestland fylke. Status for videre utvidelsesplanprosesser er vist i figur 1.

Figur 1. Områder der det er igangsatt verneplanprosesser for å utvide Jotunheimen nasjonalpark, og områder der endring av verneform fra landskapsvernområde til nasjonalpark utredes

I følge [forskrift om konsekvensvurderinger](#) skal forslag om verneområder større enn 250 km² konsekvensvurderes. Forslagene om utvidelser av Jotunheimen nasjonalpark er mindre, og faller derfor ikke inn under forskriften.

Som grunnlag for å beslutte om områdene skal vernes skal det imidlertid gjennomføres utredninger av en rekke fagtemaer. Videre skal konsekvensene av et eventuelt vern for ulike samfunnsinteresser vurderes. For de potensielle utvidelsesområdene i Vågå og Øystre Slidre vil det blir gjennomført utredninger for følgende tema:

- Vegetasjon/fauna
- Landskap/kvartærgeologi
- Landbruk, tamrein, jakt og fiske, veger, bygninger/anlegg
- Annen næringsutvikling
- Motorferdsel
- Reiseliv og friluftsliv
- Lokal identitet
- Kulturminner

Dette notatet belyser konsekvenser av utvidet vern av Jotunheimen nasjonalpark i Øystre Slidre og Vågå kommuner for friluftsliv og reiseliv.

2. Gjennomføring og avgrensing

Beskrivelsene av besøkende, attraksjoner/opplevelsesverdier og infrastruktur blir i stor grad de samme enten en snakker om friluftsliv eller reiseliv i naturområder som Jotunheimen. Det er derfor hensiktsmessig å beskrive dette i en felles rapport for friluftsliv og reiseliv. Konsekvensene av et vern kan imidlertid variere mellom reiseliv og friluftsliv, og konsekvensene er derfor beskrevet separat for de to brukerinteressene.

Jakt og fiske er behandlet sammen med øvrige tradisjonelle og lokale rettigheter etter Fjelllova i et eget notat (Vågå Fjellstyre 2024, Øystre Slidre Fjellstyre 2025), og omtales derfor ikke i dette notatet.

Områdene som er aktuelle for vern er tett knyttet til Jotunheimen, Valdresflya og dels Sjødalen og Beitostølen. Utredningsområdene kan ikke vurderes løst, men må ses i sammenheng med de nevnte områdene. For de reiselivsmessige vurderingene er influensområdet satt til strekningen Randsverk-Beitostølen.

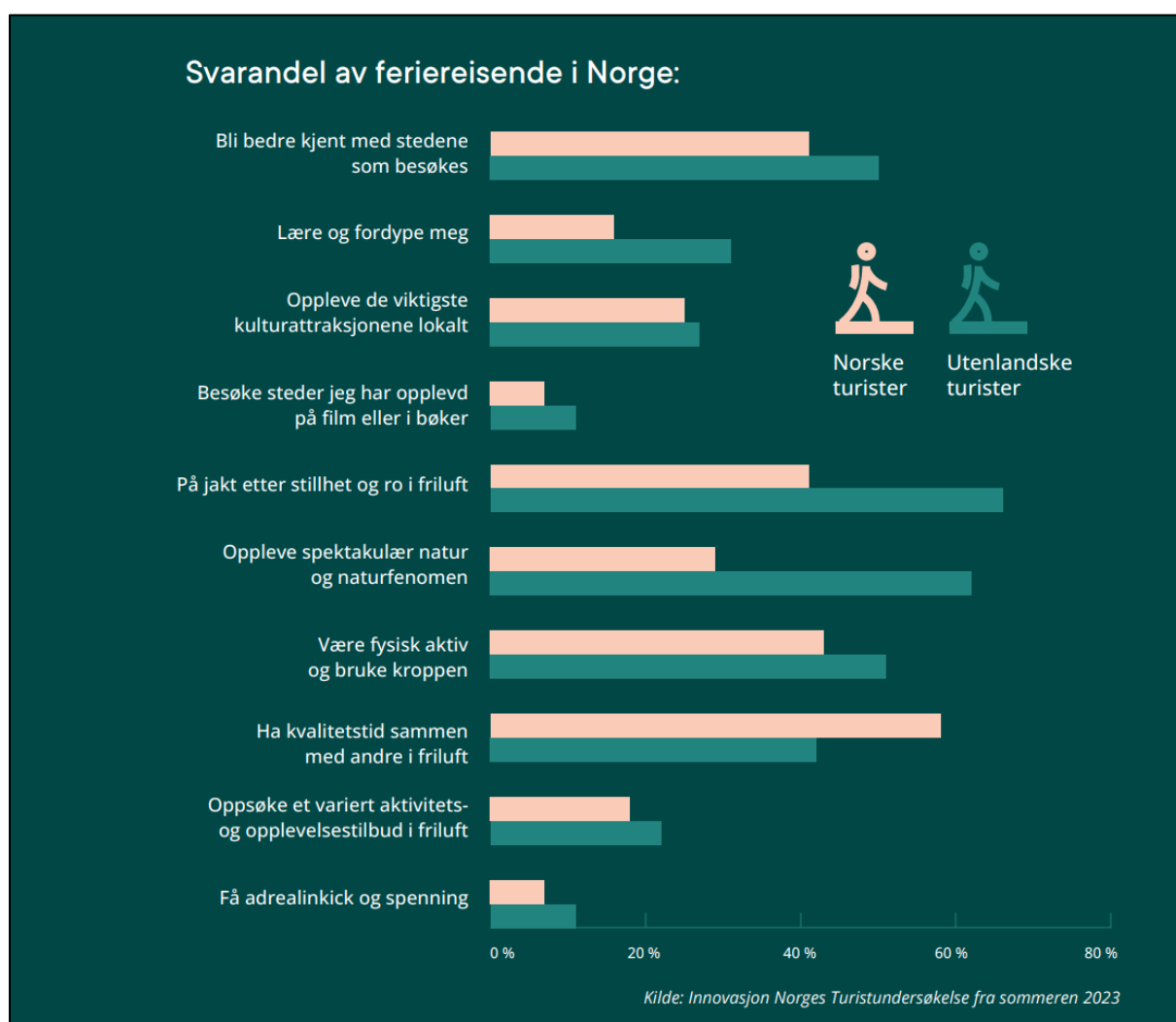
Konsekvensvurderingen er basert på en gjennomgang av eksisterende statistikk, plan- og forvaltningsdokumenter, forskningsrapporter og opplysninger fra ulike friluftslivs- og reiselivsportaler, samt intervjuer med reiselivsaktører fra de lokale arbeidsgruppene som er opprettet.

Konsekvensene av å utvide Jotunheimen nasjonalpark i Vågå og Øystre Slidre er vurdert opp mot et 0-alternativ, dvs. hvordan utviklingen i et område vil bli, gitt at områdene ikke vernes.

3. Attraksjoner for friluftsliv og reiseliv i utredningsområdene

3.1 Jotunheimen er en internasjonal attraksjon

Innovasjon Norge gjennomfører jevnlig turistundersøkelser for å kartlegge hva de ferierende ønsker å oppleve. Resultatene fra 2023 viser at Jotunheimen-området har et tilbud som samsvarer med mange norske og utenlandske turistenes ferieønsker og -aktiviteter (figur 2); Spektakulær natur, muligheter for å være fysisk aktiv og muligheter for å oppleve naturområder med stillhet og ro.

Figur 2. Hva vil norske og utenlandske turister oppleve i Norge? Kilde: [Veikart for reiselivsnæringen](#)

Jotunheimen var et internasjonalt reisemål lenge før området fikk nasjonalparkstatus. Allerede i 1835 kom reiseskildringen "Scandinavian Sketches or A Tour in Norway (1835)" av H. Breton, der Jotunheimen er av de områdene som beskrives (Øverland 2020). Tilstrømmingen av turister ga

etter hvert grunnlag for turistbedrifter. I Sjødalen sto den første bygningen bygd for turister ferdig i 1890 på [Bessheim](#).

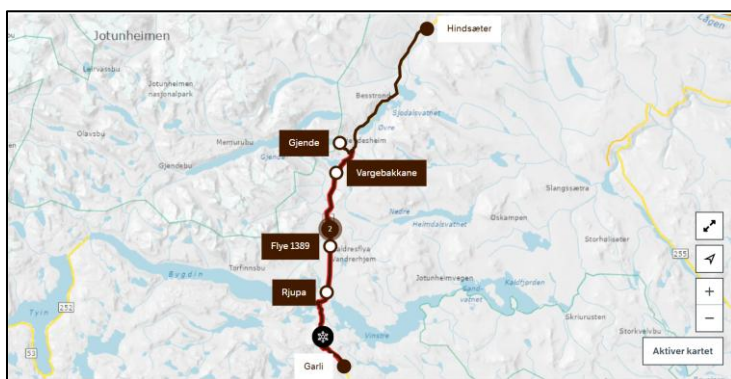
Jotunheimens internasjonale status som friluftsområde vises også på internasjonale fotturportaler. På [Alltrails](#) liste over høyest rangerte stier i Norge er Besseggen nr. 12. Galdhøpiggen nevnes av [Lonely Planet](#) blant de 9 beste fotturrutene i Norge.

Brukerundersøkelser viser også at i løpet av de siste 30 årene har de besøkende til Jotunheimen blitt stadig mer internasjonale. Fra 1992 til 2019 økte andelen utenlandske besøkende fra 48 til 57%, og antall nasjonaliteter som er registrert ble fordoblet, fra 27 til 54 (Vorkinn 2020).

3.2 Nasjonale kvalitetsstempler/autorisasjonsordninger

Stien over Besseggen er sannsynligvis den største driveren av trafikk i den sørøstlige delen av Jotunheimen, og har fått status som én av fem autoriserte [nasjonale turiststier](#).

[Nasjonal turistveg Valdresflya](#) går mellom Hindsæter og Garli (fv. 51) med avstikker til Gjende. «Nasjonale turistveger er 18 utvalgte vegstrekninger som går gjennom landskap med unike naturkvaliteter, langs kyst og fjorder, fjell eller fosser» [Nasjonale turistveger | Nasjonale turistveger](#)

Figur 3. Nasjonal turistveg Valdresflya

Gjende er en av ti nasjonale turistattraksjoner som er blitt kraftig oppgradert gjennom Statens vegvesen sitt arbeid med Nasjonale turistveier. Servicebygget ved Gjende åpnet i juni 2024.

Lokaliteten hadde 60.000 besøkende sommeren 2023 ([Turistveganlegget ved Gjende blir fullført i 2023 | Nasjonale turistveger](#))

Turistvegprosjektet har anlagt flere rasteplasser og utkikkspunkter langs rv.51. En av parkeringsplassene, Vargebakkane, er utgangspunkt for turer til Knutshø. Kapasiteten er imidlertid allerede for liten, noe som fører til parkering på vegskuldra, og dermed trafikale utfordringer. Turistvegprosjektet har etablert en kafé på det høyeste punktet på Valdresflya, som også benyttes som utgangspunkt for turer til fots eller på ski, og hvor det er mulig å leie turutstyr ([Flye 1389 | Nasjonale turistveger](#))

Både Vågå og Øystre Slidre er nasjonalparkkommuner². Nasjonalparkkommunene skal som aktør under merkevaren Norges nasjonalparker være med å innfri merkevarens målsetting om mer besøk, økt verdiskaping og bedre vern ([Miljødirektoratet](#)).

3.3 Attraksjoner i områdene som foreslås utvidet

I områdene som foreslås utvidet er Rasletinden og Knutshø³ de største attraksjonene, vurdert ut fra markedsføring og aktivitetstilbud fra reiselivsbedrifter og innlegg/opplasteringer fra brukere på ulike turapp'er.

Rasletinden

Vegen over Valdresflya går opp til 1389 meter over havet. Vegen er vinterstengt. Åpningsdatoen har variert fra 23. mars til 5. april. Det er derfor mulig å gå på ski ut fra vegen i en lang periode om våren, se f.eks. markedsføringen av vårskiløping fra [Visit Norway](#). Rasletind er da et populært turmål. Men også sommerstid er Rasletinden et attraktivt turmål, jfr. følgende turbeskrivelser fra ut.no og Visit.Norway. Rasletinden er den eneste 2000-meteren i området som har T-merka sti til toppen.

- [Rasletindene og Kalvehøgden](#)
- [Fra Valdresflye, DNT Flye 1389 til Rasletinden 2105 moh.](#)
- [Rasletinden 2105 moh | Hiking | Beitostølen | Norway \(visitnorway.no\)](#)

Turer til Rasletind markedsføres både av lokale turistbedrifter og regionale reiselivsorganisasjoner. [Beitostølen aktiv & skiskole](#) tilbyr guida turer til Rasletinden.

Knutshø

Besseggens «lillebror» får stadig større oppmerksomhet, og har for noen turister blitt en primærattraksjon (årsaken til at de drar på tur til området).

Turen over Knutshø er ikke merket. Hovedårsaken til dette er at det er arter i området som er sårbare for ferdsel over fjellryggen, særlig første del av sommeren. Nasjonalparkforvaltningen har ment at en merking i enda større grad kanalisere økt ferdsel over fjellryggen. Fjellet markedsføres likevel av mange av bedriftene i Sjødalen og på Beitostølen, Visit Valdres og Mountains of Norway (markedsføringssamarbeid mellom Nasjonalparkriket, Visit Geilo, Visit Valdres og Visit Lillehammer mot utlandet.)

[Grønolen Fjellgard](#) og [Beitostølen aktiv & skiskole](#) tilbyr guida turer til Knutshø.

Knutshø markedsføres også gjennom internasjonale turapp'er, som [Alltrails](#), med over 400.000 turbeskrivelser på verdensbasis. [Knutshø loop](#) hadde f.eks. 20 vurderinger i 2023, fra 8.mai til 30.oktober, hvorav 18 ut fra navnet på de som har lastet opp innlegget, ser ut til å være utenlandske besøkende. Turen over Knutshø blir også anbefalt i turapp'ene [komoot](#) og [wikiloc](#).

² Vågå kommune vedtok høsten 2024 å melde seg ut av ordningen pga. behov for budsjettinnsparinger. Utmeldingen vil bli gjeldene fra 2026.

³ Ligger delvis innenfor og delvis utenfor dagens nasjonalpark

Valdresflya/Leirungsdalen

Valdresflya og Leirungsdalen har gode naturgitte forutsetninger for kiting. Oslo Kiteklubb omtaler flere spott'er på sine sider; [Leirungsdalen, Valdresflye 1389 og Rjupetjern](#). De samme områdene markedsføres av [Beitostølen Booking Service](#).

Våtmarksområdene på Valdresflya har verdi som hekke- og rasteområde for et mangfold av fuglearter. Verken vårskiløping eller kiting vurderes å være i konflikt med disse verneverdiene, siden aktivitetene foregår før trekk/hekking starter (jfr. Miljøfaglig utrednings rapport om flora og fauna). Denne delen av Jotunheimen har heller ikke villrein.

[Gjendesheim turisthytte](#) markedsfører kiting på Valdresflya og tilbyr utleie av utstyr.

[Kite Valdres](#), som er etablert på Beitostølen, tilbyr kurs i snøkiting bl.a. på Valdresflya.

Valdresflya er også et attraktivt område for [bobilturister/villcamping](#).

Andre områder

Enkeltbedrifter markedsfører også andre områder enn de som er nevnt over. Hindsæter markedsfører [Hindflya](#) for sommer- og høstsessongen, og Hindjuvet på turkartet for området rundt bedriften (figur 4). Vinterstid er det tilbud om isjuving i Veogjelet, som del av en overnattingspakke.

Figur 4. [Utsnitt](#) av brosjyre fra Hindsæter fjellstue.

Turistbedriften «Randsverk» markedsfører stien langs Veo på sitt [vandre- og sykkelkart](#).

Beito Aktiv tilbyr guidede turer for å utforske elver og fosser, bl.a. den mer utfordrende turen til Veo med [juvhoppping](#).

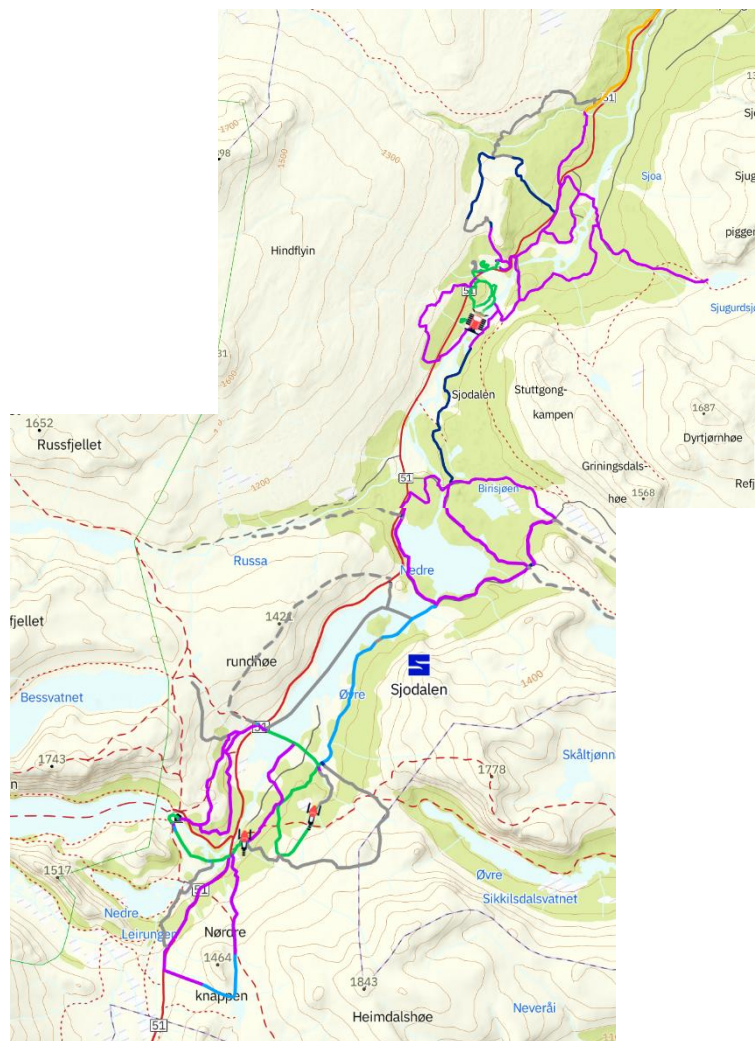
VisitNorway markedsfører [fuglekikking på Valdresflya](#).

Fisketjernnuten (1527 moh.), som dels ligger innenfor utredningsområdet er en lett tilgjengelig topp for kortere turer fra rv. 51. Det er sti til toppen fra Valdresflye 1389.

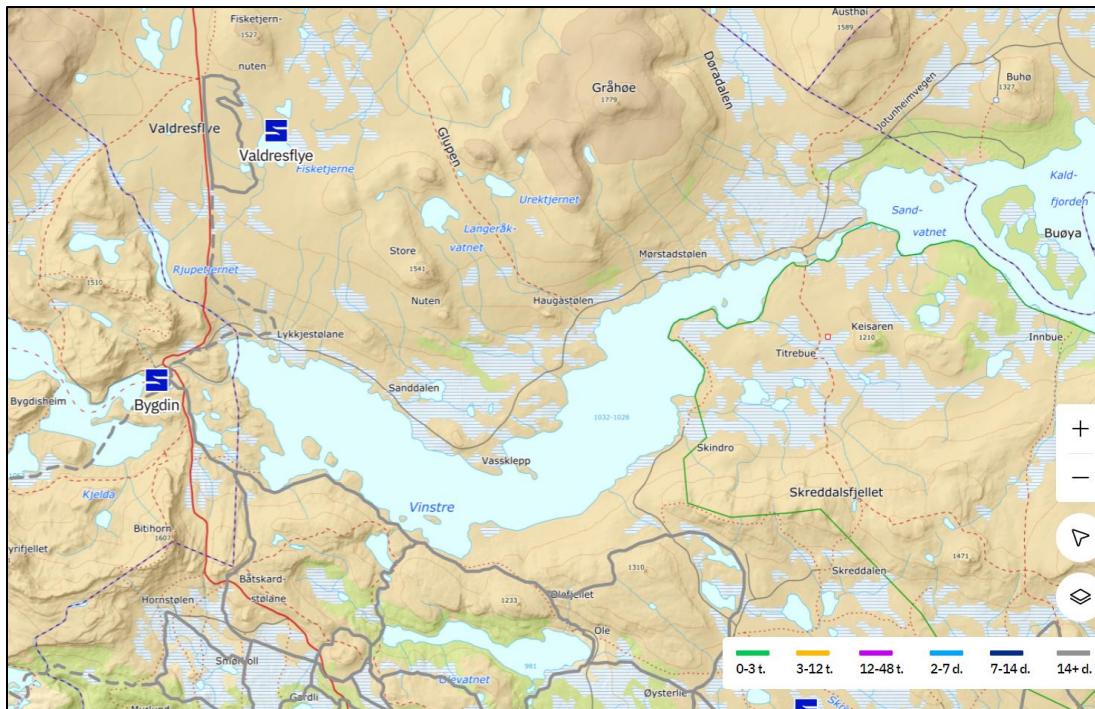
3.4 Stier og løyper

3.4.1 Skiløyper

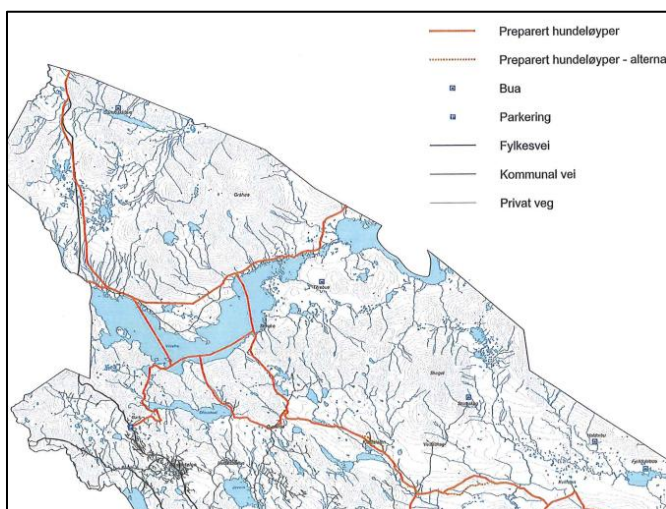
Det er et utstrakt skiløypenett i utredningsområdene, både i Øystre Slidre og Vågå. I Øystre Slidre prepareres også hundekjøringsløyper i utredningsområdet.

Figur 5. Skiløyper Sjødalen. Kilde: [Skisporet - Live preppstatus av skiløyper](#)

Figur 6a. Skiløyper Øystre Slidre. Kilde: [Skisporet - Live preppstatus av skiløyper](#)

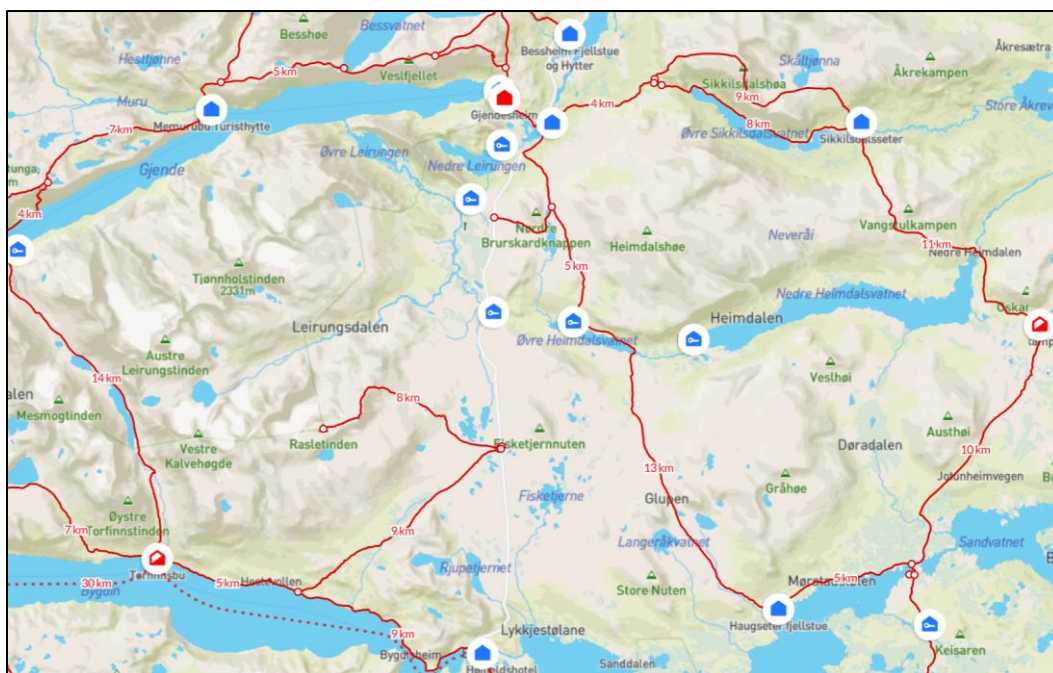

Figur 6b. Øystre Slidre -Preparerte hundeløyper. Kilde: [Stig og løypeplan 2022-2026 Øystre Slidre](#)

3.4.2 Merka stier

I utredningsområdet i Vågå er det noen merka stier rundt Hindseter fjellstue (figur 4 foran). Det er ingen langturrrute/DNT-hytte innenfor dette delområdet.

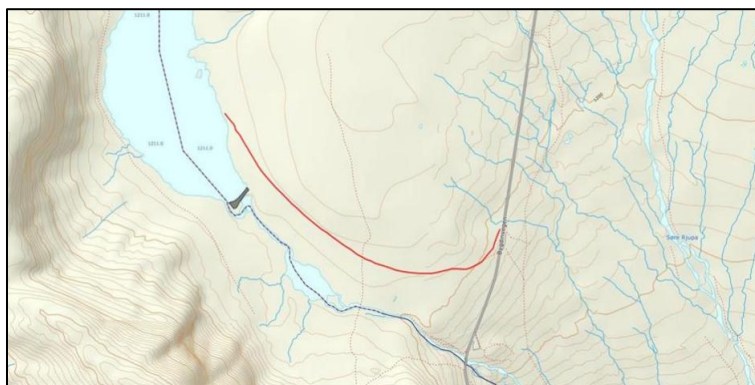
I sørlige del av utredningsområdet er det T-merka stier fra Valdresflya til Rasletind og Torfinnsbu (figur 7).

Figur 7. Overnattingshytter og T-merka sommerstier Kilde: ut.no

Trillesti til Rjupetjernet

Trillestien til Rjupetjernet ligger innenfor utredningsområdet. Stien har universell utforming. «Kommunen har som målsetting å vera det best tilrettelagte reisemålet i Norge for alle, uavhengig av funksjonsnivå. Beitostølen Helse- og idrettsenter (BHSS) er ein viktig arbeidsplass i kommunen, og det er derfor spesielt viktig med gode tilbod i området kring Beitostølen» (Sti- og løypeplanen for Øystre Slidre kommune)

Figur 8. Trillesti Kilde: STI- OG LØYPEPLAN 2022 – 2026, Øystre Slidre kommune

3.4.3 Kremtoppjakt Valdres

DNT Valdres har arrangert [kremtoppjakt](#) de siste årene. I 2024 var det valgt ut 12 turmål i Valdres som kunne registreres i ut-app'en. Ingen av turmålene i 2024 lå innenfor utredningsområdene, men det kan potensielt være turmål her som er aktuelle som «kremtopper» seinere år.

4. Besøk og besøkende i Jotunheimen/Besseggenområdet

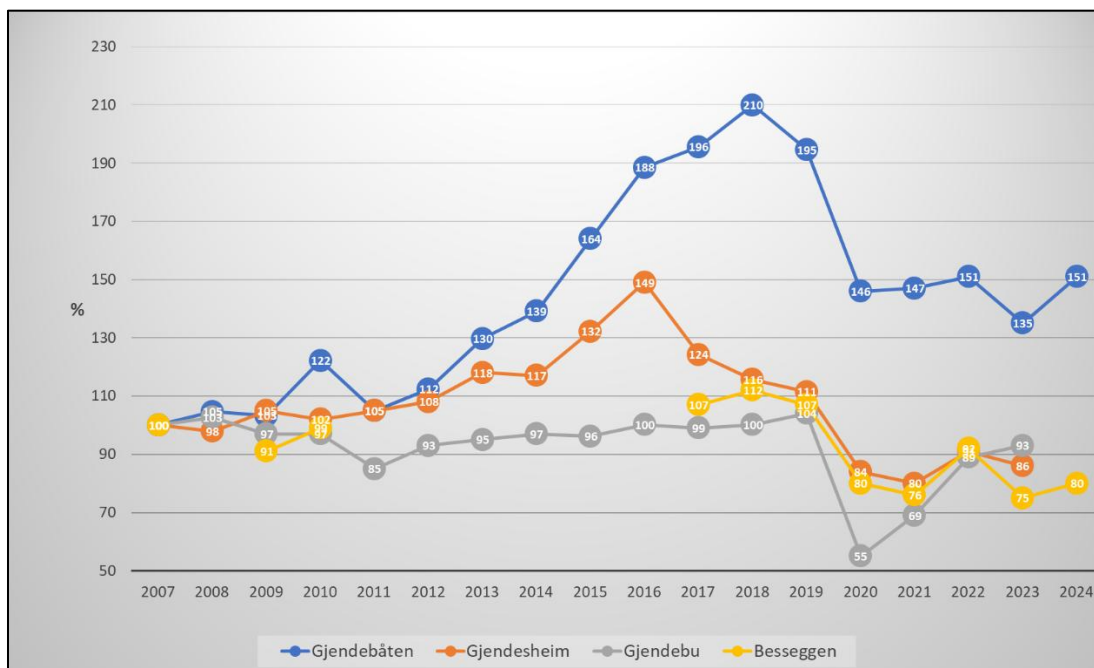
4.1 Trafikkutvikling

4.1.1 Gjendeområdet

Volummessig har trafikkutviklingen i Gjendeområdet vært noe varierende fra 2007, avhengig av hvilke trafikkindikatorer en ser på (passasjerer med Gjendebåten, ferdselstelleren på Besseggen og overnattinger på bedrifter rundt Gjende), se figur 9.

En ser imidlertid en generell trafikkøkning i området fram til 2018. Trafikken falt drastisk som følge av koronautbruddet og påfølgende restriksjoner i 2020. Trafikken tok seg noe opp igjen i 2022. I 2023 førte dårlig vær mye av sesongen, og særlig uværet «Hans», til en ny nedgang. Samme tendens ser en i andre fjellområder, bl.a. for ferdselstellingene fra Fokstummyra på Dovrefjell: «Det har vært en liten nedgang i 2023, men dette skyldes ene og alene ekstremværet i uke 32» (Kilde: Ferdselsregistreringer Fokstummyra. Notat, Espen Rusten, SNO-Hjerinn).

Den sterke trafikkøkningen på Gjendebåten før koronaepidemien skyldes bl.a. at det ble satt inn en ny båt med økt kapasitet og høyere hastighet fra 2017. I tillegg ble det innført forhåndsbooking på båten fra samme sesong. Dette førte sannsynligvis til en nedgang i overnattinger på Gjendesheim (nærmeste overnattingssted). Med forhåndsbooking behøvde ikke båtpassasjerene å stille seg i kø fra tidlig morgen for å være sikret plass på båten, slik at ble enklere å overnatte lengre unna båtkaia.

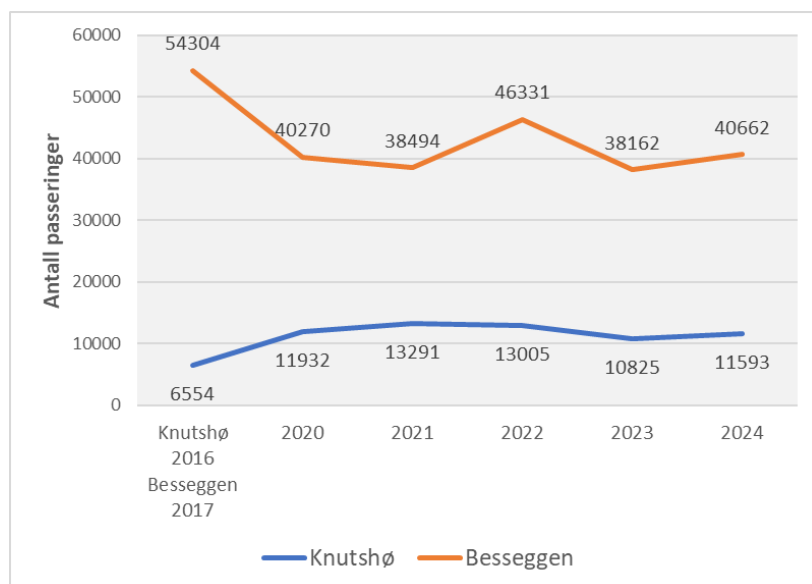
Figur 9. Relativ trafikkutvikling for ulike tilbud i Gjendeområdet. 2007=100%. Kilde: [Årsmeldinger Nasjonalparkstyret for Jotunheimen og Utladalen](#) og [SNO Jotunheimen](#) og [overnattingsstatistikk fra DNT](#)

4.1.2 Ferdselstellere på Besseggen og Knutshø

Trafikken til Knutshø har fra 2016 blitt registrert i enkelte år fra månedsskiftet mai/juni tom. høstferien i begynnelsen av oktober. Registreringene har vært årlige først siden 2020.

Registreringene viser at trafikken til Knutshø ble fordoblet fra 2016 til 2021/2022. Korona-restriksjonene ser ikke ut til å ha slått ut på samme måte som for Besseggen, noe som tyder på at Knutshø først og fremst besøkes av nordmenn, som økte fjellbruken under perioden med koronarestriksjoner. Også på Knutshø gikk trafikken ned fra 2022 til 2023/24, sannsynligvis pga. været.

Antall passeringer på stien til Knutshø har fra 2020 utgjort mellom en tredjedel og en fjerdedel av antall passeringer på Besseggen, men tallene er ikke helt sammenlignbare (se figur 10).

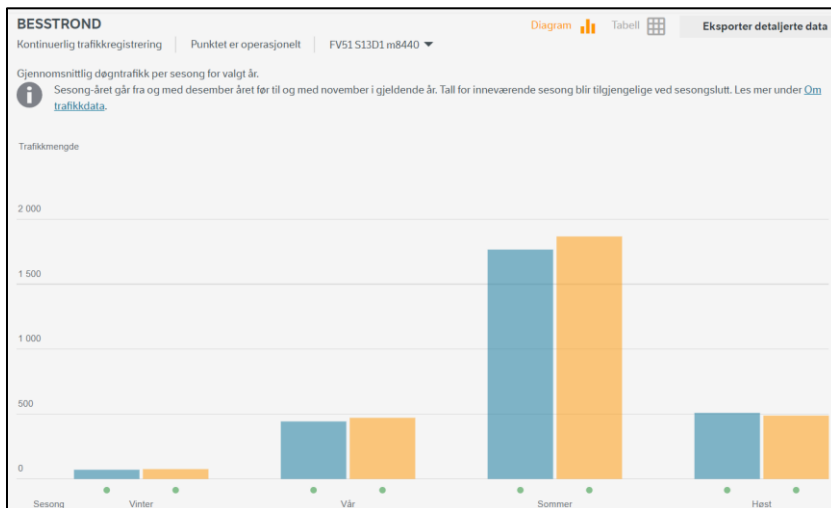

Figur 10. Antall passeringer langs stien til Knutshø og over Besseggen – fra månedsskiftet mai/ juni til første del av oktober. Tallene er ikke helt sammenlignbare. Dersom en person går fram og tilbake samme vei, telles dette som to passeringer. På Knutshø vil vi anta at dette gjelder en betydelig større andel enn på Besseggen. På Besseggen tilsvarer antall passeringer sannsynligvis langt på vei antall personer som gikk Besseggen.

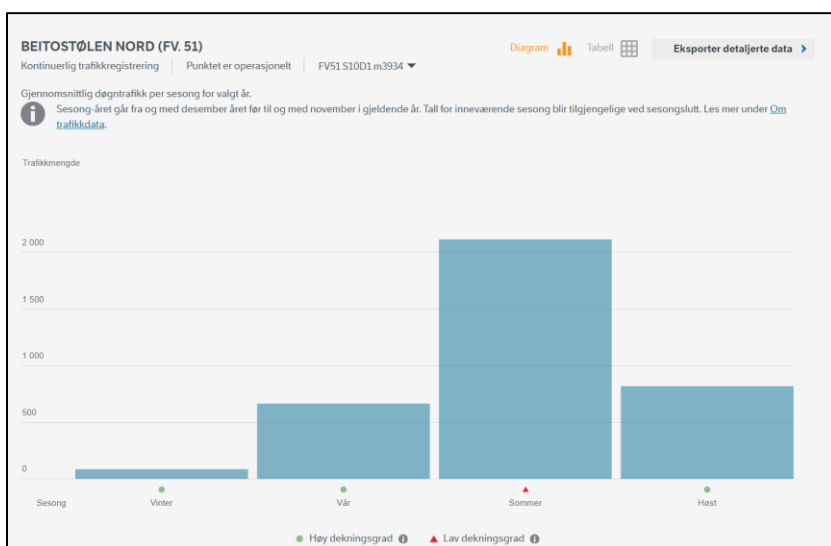
4.1.3 Trafikktellinger rv. 51

Statens vegvesen har flere trafikktellere langs fv. 51 (se [kart](#)), men data er bare tilgjengelig fra 2017/2018, og ikke alle sesonger har like god dekning. Tellingene kan derfor i liten grad si noe om den langsiktige utviklingen. De illustrerer imidlertid den sesongmessige fordelingen av trafikken de siste årene (tallene omfatter alle typer av trafikk, det er ikke skilt mellom yrkesreiser og fritidsreiser).

Sesongdøgntrafikken er klart størst sommerstid på begge tellepunkt (figur 11a og 11b), mens vår- og høsttrafikken er ganske lik. Rv. 51 er som nevnt vinterstengt, dvs. at det ikke er noen gjennomgangstrafikk. Vår og høst er det betydelig forskjell på trafikkmengden på yrkesdager og helgedager. På våren er helgedøgntrafikken opp mot det dobbelte av trafikken på yrkesdager, mens på høsten er den rundt 50% høyere i helgene. Sommerstid er forskjellen mellom yrkesdager og helgedager mindre (opp mot 20% høyere i helgene).

Figur 11a. [Sesongdøgntrafikk](#) for tellepunkt ved Besstrond, 2018 (gule søyler) og 2024 (blå søyler).
(Vinter=des-feb, Vår=mar-mai, Sommer=juni-aug, Høst=sep-nov)

Figur 11a. [Sesongdøgntrafikk](#) for tellepunkt ved Beitostølen nord, 2024.
(Vinter=des-feb, Vår=mar-mai, Sommer=juni-aug, Høst=sep-nov)

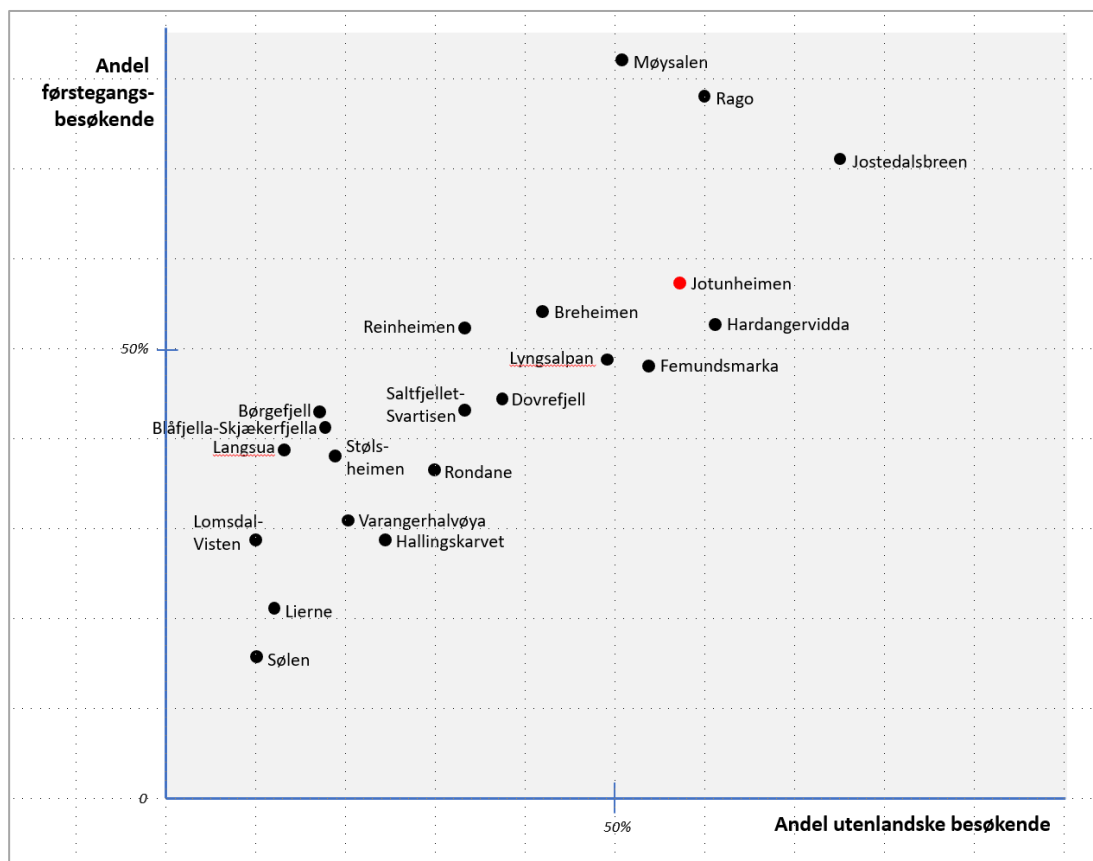
4.2 Kjennetegn ved de besøkende – Jotunheimen og Besseggen

Dette avsnittet bygger på brukerundersøkelser i Jotunheimen (Vorkinn 2020) og i området ved Gjendeosen (Vorkinn 2020, Vorkinn & Ericsson 2020). Undersøkelsene ble gjennomført i 2019, dvs. før koronapandemien.

4.2.1 Brukerundersøkelse Jotunheimen

Jotunheimen har en stor andel utenlandske besøkende (57%, 54 nasjonaliteter registrert i 2019) og mange førstegangsbesøkende, i tillegg til at antall besøkende er høyt (figur 12). Av norske besøkende i Jotunheimen i 2019 var om lag to tredjedeler fra Østlandet.

Jotunheimen er en nasjonalpark med mange yngre besøkende. Hele 45% var i aldersgruppen 15-34 år. I Rondane i 2021 (i et år med koronarestriksjoner) og på Dovrefjell (2009) var tilsvarende andel ca. 25%.

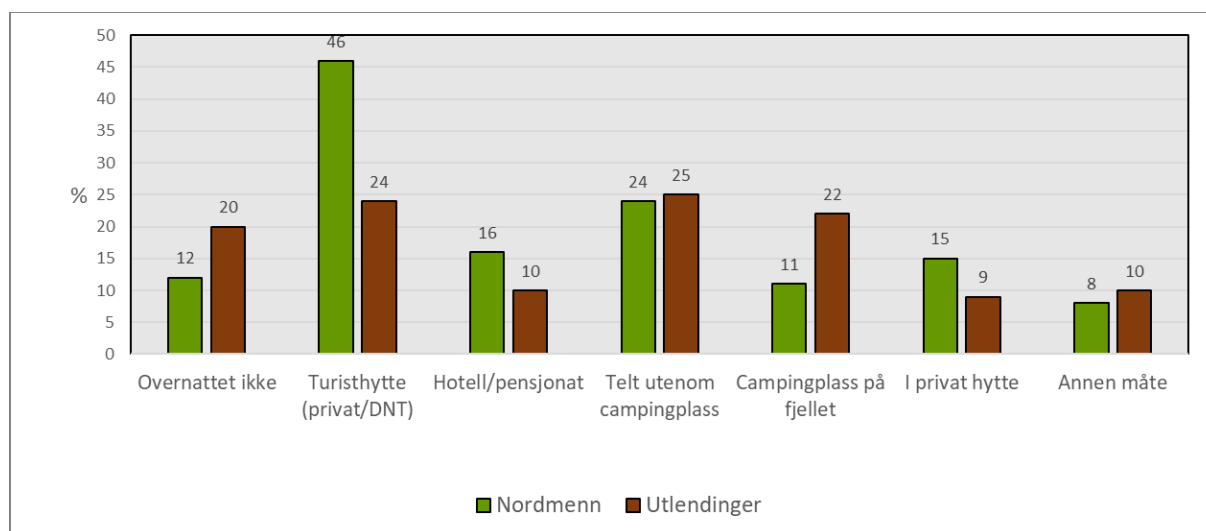

Figur 12. Andel utenlandske besøkende og andel førstegangsbesøkende for ulike norske nasjonalparker og landskapsvernområder.

Om lag halvparten av de som besøkte Jotunheimen sommeren 2019 gjorde dette som del av en rundreise. Ikke uventet gjelder dette særlig mange av de utenlandske besøkende bosatt utenom Sverige/Danmark. Jotunheimen ser ut til å være et viktig besøksmål for det utenlandske markedet

av rundreiseturister på Vestlandet. En ser også at jo lengre unna Jotunheimen de besøkende er bosatt, desto viktigere er det at besøket i Jotunheimen passer inn i reiseruta.

Rundt 85% av de som var bosatt utenfor Lom, Vågå, Vang, Øystre Slidre, Årdal eller Luster kommune oppga at de hadde overnatta i selve Jotunheimen eller i utkanten av Jotunheimen i forbindelse med noen av turene i 2019. En større andel av norske besøkende overnatter på turisthytter og hoteller/pensjonater, sammenlignet med utenlandske besøkende. Blant utenlandske besøkende er det flere som foretrekker campingplass på fjellet (figur 13).

Figur 13. Andel nordmenn og utlendinger som overnattet på ulike måter i forbindelse med noen av turene i 2019 (flere overnattingsmåter mulig) – Bosatte utenom Lom, Vågå, Vang, Øystre Slidre, Årdal og Luster kommune

4.2.2 Brukerundersøkelse Besseggen

Besseggen er et viktig turmål i Jotunheimen, men en primærattraksjon⁴ først og fremst for norske besøkende. Vel 60% av de norske besøkende på Besseggen var i Jotunheimen utelukkende pga. Besseggen-turen. Nesten tre fjerdedeler av de utenlandske besøkende oppga derimot at de besøkte også andre flere turmål i Jotunheimen på den samme turen.

Nesten 8 av 10 hadde ikke gått Besseggen tidligere. Blant de utenlandske besøkende var det heller ikke mange som hadde vært i Jotunheimen tidligere (15% mot 60% av norske besøkende).

De fleste (85%) hadde bestemt seg for å gå Besseggen før de dro hjemmefra, og omtrent like mange hadde skaffet seg informasjon om Besseggen-turen før de kom til området. Dette gjelder både nordmenn og utlendinger. Dvs. at potensialet for å nå de besøkende med informasjon før turen er stort.

⁴ En attraksjon som er kjent for turistene før reisen starter og har innflytelse på om turistene velger å dra til det stedet hvor attraksjonen kan oppleves (påvirker reiseruta).

Nesten to tredjedeler av de som gikk Besseggen tok båten over Gjende. Halvparten benyttet seg av serveringstilbudet i kjerneområdet (Gjendesheim, Memurubu, Gjendebu, Bessheim og Maurvangen), mens 15% benyttet serveringstilbudet på Beitostølen. En tredjedel overnattet kommersielt i området Gjendesheim, Memurubu, Gjendebu, på strekningen Vågå-Gjende ellers eller Beitostølen (Gjendesheim, Memurubu og Gjendebu turisthytter inkludert). Her er det en stor forskjell mellom ulike aldersgrupper. Mens bare en fjerdedel av de mellom 15 og 35 år overnattet på en overnattingsbedrift i dette området, overnattet om lag halvparten av de som var eldre.

Nesten 7 av 10 av de som gikk Besseggen i 2019 var førstegangsbesøkende (4 av 10 nordmenn var førstegangsbesøkende). De som har gått Besseggen eller besøkt Jotunheimen tidligere benyttet seg i noe større grad av de kommersielle servicetilbudene i området enn førstegangsbesøkende. En mulig forklaring er at førstegangsbesøkende ikke kjenner til tilbudene. Det kan derfor ligge et potensial for økt omsetning for disse virksomhetene hvis de når ut med informasjon til de førstegangsbesøkende, før de kommer til området.

Mellom en fjerdedel og en femtedel av de som gikk Besseggen sommeren 2019 hadde benyttet ulike aktivitetstilbud i dalførene rundt Jotunheimen.

5. Reiselivsbedrifter og fritidsboliger nær utvidelsesområdene: Fra Randsverk til Beitostølen

5.1 Overnattingsbedrifter

Nær de foreslåtte utvidelsesområdene finnes det en rekke reiselivsbedrifter på strekningen fra Beitostølen til Randsverk.

Beitostølen er over tid utviklet som en relativt kompakt turistdestinasjon, bl.a. gjennom det familieeide selskapet «Beitostølen Resort». På og rundt Beitostølen er det skisenter, hytter, hoteller, utleieleiligheter, restauranter og butikker. Destinasjonen, som har blitt utviklet til en helårsdestinasjon de siste årene, hadde 300.000 gjestedøgn i 2023 (Kilde: https://www.dn.no/eiendom/brodrepar-vil-selge-beitostolen/2-1-1700443?zephrr_sso_ott=alpfrh).

Høsten 2024 ble selskapet «Beitostølen Resort» lagt ut for salg. <https://www.avisavaldres.no/dn-hovi-brodrene-vil-selge-seg-ut-av-beitostolen/s/5-54-1000150>. Ifølge avisa Valdres markedsføres salget som «Project Jotunheimen», «med referanse til Beitostølens beliggenhet ved foten av Valdresflya og Jotunheimen nasjonalpark».

Det finnes i tillegg flere overnattingsbedrifter i Beitostølenområdet som ikke er tilknyttet Beitostølen Resort: Bitigrenda hytter, Grønolen Fjellgard, Bygdin Fjellhotell, Knuts hyttegrend, Beitostølen Hytter & Camping, Herangtunet og Haugseter Fjellstue.

På Vågå-sida ligger overnattingsbedriftene spredt fra Gjende til Randsverk, og består i hovedsak av familiedrevne fjellstuebedrifter og campingplasser. 7 overnattingsbedrifter i Sjødalen har gått sammen om et markedsføringssamarbeid; [Besseggen turisme](#); Bessheim fjellstue & hytter, Gjendebu (DNT), Gjendesheim (DNT), Besseggen fjellpark (Maurvangen), Memurubu, Sjødalen

Hyttetun og Camping AS, Hindsæter). I tillegg deltar Gjendebåtene og Besseggen 1743 (Gjendeosen parkering) i samarbeidet.

I tillegg finnes følgende overnattingsbedrifter i området: Jotunheimen Caravan Camp (Heimsanden) og Randsverk Camping og kafé.

Både Vågå og Øystre Slidre Fjellstyre leier ut hytter i området via Inatur, men med beskjedene overnattingstall.

5.2 Aktivitetsbedrifter

På Beitostølen er det et relativt stort tilbud av guida turer og organiserte aktiviteter. Tilbyderne er dels overnattingsbedrifter som tilbyr guida aktiviteter som en del av oppholdet, dels rene aktivitetsbedrifter. Flere av bedriftene markedsføres samlet av [visit beitostølen](#).

Beitostølen Aktiv & Skiskole, Beito Husky Tours (hundespannkjøring), Bike Beitostølen (meldt oppløst juni 2024) (terrengsykling), Fjellrittet, Kite Valdres, Myhre Gård (ridesenter), Grønolen Fjellgård (guida fjellturer).

I tillegg tilbyr [Jotunheimen Mountaneering](#) fjellføring i Jotunheimen sommer og vinter.

I Sjodalen tilbys aktiviteter i hovedsak som en del av overnattingsbesøket. Det er én bedrift med hovedfokus på aktiviteter; Jotunheimen Husky Lodge

I tillegg er det aktører, både nasjonale og internasjonale som selger ferdigpakke, fotturer, sykkelture og skiturer (selvguidede turer):

[Jotunheimen Travel](#) (Jotunheimen og Valdres Bilselskap)

[Classic Norway: Jotunheimen National Park | Macs Adventure](#) (Eksempel på utenlandsk firma)

5.3 Transportbedrifter

[Gjendebåten](#) har rute mellom Gjendesheim, Memurubu og Gjendebu i sommerhalvåret.

[JVB](#) (Jotunheimen og Valdresruten bilselskap), drifter:

- båtruta over Bygdin med M/B Bitihorn sommerstid.
- Valdresekspressen: Rute fra Oslo til Beitostølen.
- Jotunheimen Travel: Bistår med pakking av turer i Jotunheimen nasjonalpark.

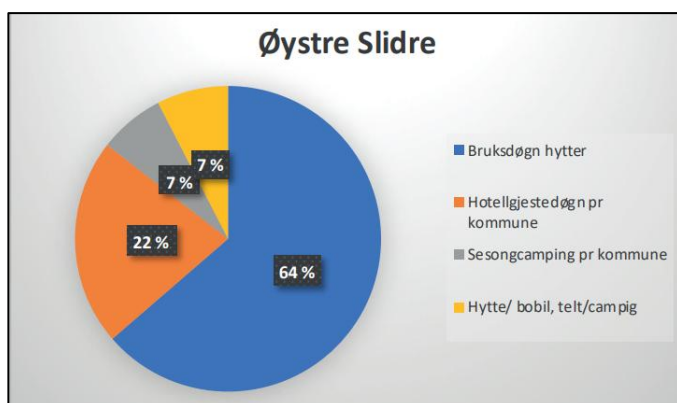
5.4 Fritidsboliger

Fritidsboliger utvikles ofte i tilknytning til en reiselivsdestinasjon, og ses som en del av reiselivet. Fritidsboligeiere er en viktig markedsgruppe for næringslivet rundt større hytteområder. Det er imidlertid fortsatt uklart hvilken virkning en betydelig vekst i fritidsboliger har for kommunen, lokalt næringsliv og lokalbefolkningen (Lund & Bern 2023). I forhold til utvikling av reiselivstilbud,

er det imidlertid en utfordring at bruken av hyttene er konsentrert til helger og ferier. Noe utleie av private fritidsboliger skjer på airbnb.no, finn.no og inatur.no, samt lokale bookingselskaper.

Øystre Slidre er av de kommunene som har satset sterkt på fritidshusmarkedet. Pr. [1.1.2024](#) var det 3.642 hytter, sommerhus og lignende fritidsbygg i Øystre Slidre kommune. I 2021 oppga kommunen at det totalt var 1.920 fritidsboliger registrert på Beitostølen. Av disse var 1.668 privateide, og 252 var eid av firmaer (Øystre Slidre kommune 2021).

Antall bruksdøgn på hyttene ble i 2019 anslått til å utgjøre neste to tredjedeler av alle gjestedøgn i kommunen, se figur 14.

Figur 14. Gjestedøgn 2019 fordelt på boform.

Kilde: [Reisemålsstrategi "Valdres 2025"](#)

Pr. [1.1.2024](#) var det 1.084 hytter, sommerhus og lignende fritidsbygg i Vågå kommune. Fritidsboligene i Vågå er konsentrert i områdene rundt Lemonsjøen og Flatningen, samt Sjødalen (figur 15).

Figur 15. Reiselivsbedrifter og fritidsboliger i Vågå pr.1.1.2022. Kilde: Lund og Bern 2023.

I en analyse av reiselivsnæringen i Vågå kommuner omtales også virkninger av fritidsboligene (Lund og Bern 2023):

«Et forsiktig estimat på utenbygdsboende fritidsboligeieres forbruk kan dreie seg om minst 50 millioner kroner pr. år. En del av disse anskaffelsene vil være hos reiselivsbedrifter i kommunen, i andre deler av næringslivet som dagligvarehandelen og bygg og anleggssektoren, og en del utenfor kommunen». Dette er omsetningstall, ikke verdiskaping.

Tilbudet av fritidsboliger, hytter og andre overnattingsalternativer gjennom delingsplattformene er ganske omfattende, og det er rimelig å anta at noe av utleien fortrenger kundegrunnlaget til reiselivsbedriftene».

6. 0-alternativet: Sannsynlig utvikling uten vern

6.1 Utviklingstrekk i reiselivet

6.1.1 Globale utviklingstrekk

Regjeringens «[Veikart for Reiseliv](#)» fra 2024 peker på noen sentrale utviklingstrekk som vil påvirke reiselivet fram mot 2030:

- Klimaendringer, klimapolitikk og klimabevissthet: Dette vil påvirke reiselivet, men det er vanskelig å forutsi hvordan, hvor raskt og i hvilken grad. Flere turister i Europa forventes å trekke nordover på sommerstid, i tillegg til at flere vil reise på våren og høsten. Økt klimabevissthet i mange kundegrupper påvirker samtidig de reisendes preferanser og dermed etterspørselen etter bærekraftige produkter og reisemål.
- Digitalisering: Er forventet å føre til forbedret ressursutnyttelse og en mer effektiv drift, men også nedgang i forretningsmarkedet.
- Eldrebølgen: Stadig flere pensjonister har god helse og god økonomi, både i Norge og ellers i Europa.

6.1.2 Nasjonale utviklingstrekk

Prognoser

[NOU 2023:10 «Leve og Oppleve»](#) viser (s. 37) til at «i en rapport lagt frem i 2021 estimerer Menon Economics at omsetningen i norsk reiseliv vil øke med 45 prosent frem til 2030 (Jakobsen et al., 2021). Videre peker rapporten på at nordmenn vil være det viktigste markedet for norsk reiseliv i årene fremover, og at man trolig vil se den sterkeste veksten blant lokalbefolkningen. Samtidig estimerer rapporten også vekst i feriemarkedet. Rapporten anslår at veksten i utenlandske besøkende til Norge vil være på over 50 prosent frem mot 2030. Denne rapporten ble imidlertid lagt frem før krigen i Ukraina brøt ut»

I en oppdatert prognose (våren 2024) vises det til at «I prognosene legger vi til grunn at en sterk vekst i etterspørselen etter unike naturopplevelser vil fortsette».

Overnattingsstatistikk – kommersielle reiselivsbedrifter

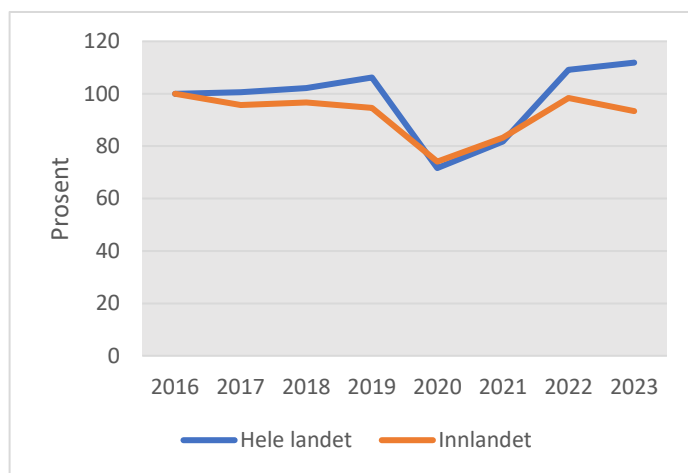
Restriksjonene under koronaepidemien førte til en kraftig nedgang for reiselivet. Men i den forholdsvis korte tida etter epidemien har det vært en rask vekst, og i 2023 var antall overnattinger på reiselivsbedriftene i landet som helhet høyere enn før koronaen, se figur 16.

Utenlandske turister var sommeren 2023 (mai tom. august) tilbake i Norge for fullt etter koronaepidemien. Utenlandske kommersielle overnattinger var i 2023 tre prosent høyere enn i sommersesongen 2019. Økningen skyldes først og fremst at det var sterk vekst i gjestedøgn på campingplasser og i hyttegrender.

Yrkestrafikken falt sterkt under koronaepidemien. Både møtevirksomhet og opplæringstiltak skjedde i stor grad via digitale medier. Både private bedrifter og offentlig virksomhet investerte betydelig i både utstyr og kompetansehevede tiltak for digital kommunikasjon. Dette har vist

seg kostnadsbesparende, og det er ikke ventet at yrkestrafikken på reiselivsbedriftene vil ta seg opp igjen til før-korona-nivå med det første.

Innlandet har hatt en noe svakere vekst etter Koronaepidemien sammenlignet med landet som helhet når en ser antall overnattinger over året som helhet. Noe av nedgangen i 2023 skyldes sannsynligvis uværet «Hans» i august (figur 16), samt en kald høst.

Figur 16. Antall overnattinger på kommersielle bedrifter – hele året⁵. Relativ utvikling. 2016=100%.

Totalt antall overnattinger i hele landet i 2023 var 37.044.492.

Totalt antall overnattinger Innlandet i 2023 var 3.662.960.

I tillegg til det som omfattes av SSBs overnattingsstatistikk kommer overnattinger bestilt gjennom utenlandske formidlere⁶. Overnattinger gjennom delingsøkonomi-plattformene AirBnB, Booking.com, Expedia og Tripadvisor utgjorde i 2022 nær 4,6 millioner overnattinger for landet som helhet ([4,6 millioner overnattinger via AirBnB og andre internasjonale delingsplattformer i 2022 – SSB](#)). Dette tilsvarer 13% av overnattingene på kommersielle bedrifter samme år. Utenlandske gjester sto for nesten to tredjedeler av overnattingene via disse plattformene, med flest overnattinger fra Tyskland og USA. Også for denne typen formidling har det vært en økning fra før koronaepidemien. Sammenliknet med 2019 var det en oppgang på 15 prosent i 2022.

I Innlandet ble det i 2022 registrert vel 400.000 overnattinger via de nevnte plattformene. Dette tilsvarer mellom 10 og 11% av de kommersielle overnattingene i fylket i 2022.

Det ser ut til at veksten fortsetter inn i 2024. Overnattingstallene for 2024 totalt er ikke klare i skrivende stund, men for sommersesongen melder SSB om flere kommersielle overnattinger enn noen gang. I juni, juli og august var det 2,9 prosent flere overnattinger sammenlignet med året før (<https://www.ssb.no/transport-og-reiseliv/reiseliv/statistikk/overnattingar/artikler/fleire-overnattingar-enn-nokon-gong>).

Fra 2023 til 2024 økte antall overnattinger i Innlandet i sommersesongen med 4.9%.

⁵ [14163: Overnattingar, etter region, innkvarteringstype, bustadland, statistikkvariabel og år. Statistikkbanken \(ssb.no\)](#) Statistikken omfatter overnattinger på hotell, hyttegrennd, camping, vandrehjem og overnattinger i private fritidsboliger leid ut via *norsk* formidler

⁶ Her vil det være noe overlap mellom SSBs overnattingsstatistikk og statistikken fra delingsplattformene, da både private utleiende og kommersielle overnattingsaktører kan benytte delingsøkonomi-plattformene. Tallene gir likevel en viss pekepinn om omfanget.

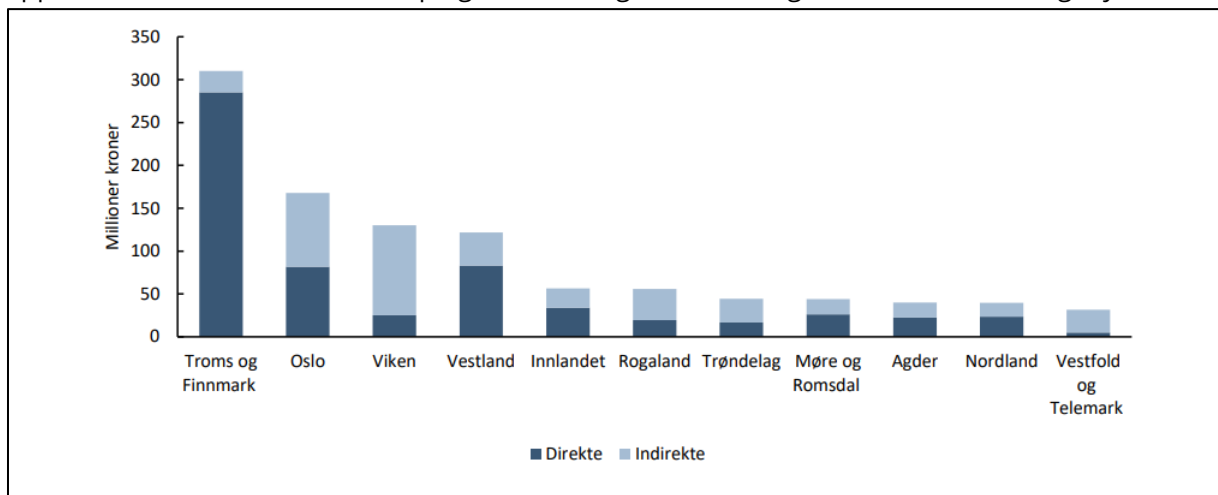
Verdiskaping – utendørs opplevelser

En analyse av *utendørs opplevelser* i Norge (Rødal et al. 2024) anslår at verdiskapingen er mer enn doblet de siste 10 årene, til tross for en midlertidig nedgang under koronapandemien. Utendørs opplevelser er imidlertid definert bredt, kategorisert i fire grupper:

- Opplevelsesanlegg (for eksempel skianlegg, golfbaner, fornøyelse -og klatreparker),
- Opplevelsesaktiviteter (for eksempel nordlyssafari, hundespenn og tilrettelagte turer i naturen),
- Sjøbasert passasjervirksomhet (for eksempel hvalsafari og båtsightseeing) og
- Sjøbaserte opplevelsesaktiviteter (for eksempel havfiske, kajakk, vannsport og badstue).

Det er klart størst verdiskaping blant bedriftene i gruppen opplevelsesanlegg. Disse sto for 60 prosent av den totale verdiskapingen i 2022 (over 2,3 milliarder kroner). Opplevelsesaktiviteter sto for vel 600 millioner.

Innlandet har stor verdiskaping innen kategorien opplevelsesanlegg, men innen kategorien opplevelsesaktiviteter er verdiskapingen lavere, også sammenlignet med landets øvrige fylker.

Figur 17 Samlede verdiskapingseffekter fra opplevelsesaktiviteter, fordelt på fylke i 2022

Kilde: Rødal et al. 2024. Menon Economics

Etterspørselsveksten etter koronaen skyldes i stor grad økende ferie- og fritidstrafikk. Vi må forvente en fortsatt vekst i antall besøkende fra utlandet, ut fra varmere klima i Sør-Europa, den globale sikkerhetssituasjonen, interesse for naturbasert reiseliv og lav kronekurs. Spørsmålet er om vi greier å tiltrekke turister med høy betalingsvillighet. Utenlandske kommersielle overnattinger var i 2023 tre prosent høyere enn i sommersesongen 2019. Økningen skyldes først og fremst at det var sterk vekst i gjestedøgn på campingplasser og i hyttegrender. Sommeren 2024 ble det i media meldt om en sterk økning i antall bobiler, inkludert mange utenlandske bobiler, men uten at økningen er kvantifisert.

6.1.3 Nasjonale rammebetingelser for reiselivet

Reiseliv er et uttalt satsingsområde for nåværende regjering. I september 2023 ble reiseliv utpekt som den femte eksportsatsingen i regjeringens eksportreform. I november 2024 ble det klart at regjeringen setter av 14 millioner kroner til satsingen, for bl.a. målrettet satsing på markedsføring.

Regjeringen la også fram et «[Veikart for reiselivsnæringen](#)» i februar 2024, som skal «*stake ut kursen for en mer lønnsom, grønnere og bærekraftig fremtid for norsk reiseliv*». Også i framlegget til Statsbudsjett for 2025 signaliserte Nærings- og fiskeridepartementet en økt satsing på reiseliv:

«Regjeringen vil legge til rette for en reiselivsnæring som er konkurransedyktig, har stadig lavere klima- og miljøavtrykk, respekterer naturens og lokalsamfunnenes tålegrenser og bidrar til lønnsomme helårsarbeidsplasser og attraktive reisemål over hele landet.

Regjeringen la i 2024 fram et veikart for reiselivsnæringen, som viser hvordan regjeringen legger til rette for at reiselivsnæringen og norske reisemål skal utvikle seg i en mer bærekraftig retning.

Oppfølging av veikartet vil stå sentralt i 2025.»

Samtidig med vekst i etterspørselen er bruken av en del naturområder nå blitt så stor at regionale reiselivsorganisasjoner (Northern Norway og Fjord Noreg) slår alarm, både økonomisk og i forhold til negative effekter på naturen (<https://www.nrk.no/vestland/kraftige-protestar-mot-reklamekampanje-for-a-lokka-friluftslivturistar-til-noreg-1.17017078>).

I utredningsområdet for Jotunheimen har en de to-tre siste årene har opplevd kødannelser og en presset situasjon når det gjelder parkering ved Reinsvangen og langs Nasjonal turistveg Valdresflye opp mot parkeringsplassen for Knutshøe. Dette skjer til tross for omfattende utbygging av infrastruktur for bilbasert turisme i området. I takt med Knutshøes stigende popularitet blant turfolk har problemet med parkering langs vegen, forsøpling og toalettbesøk i terrenget økt. Nasjonal Turistvegs parkering ved Knutshøe har ikke tilstrekkelig kapasitet. Det er lokalt framsatt et ønske om vesentlig utvidelse av parkering her, men ifølge forslag til *Handlingsprogram for fylkesveger 2022-25* vil det ligge noe fram i tid og vil kreve stor grad av egenfinansiering fra kommune og lokalt næringsliv (Meland 2022).

Bobilturister og andre turister som ikke benytter kommersielle overnattingstilbud bidrar lokaløkonomisk på andre måter: «*En generell tommelfingerregel er at halvparten av turistens konsum tilfaller aktørene i reiselivet, den andre halvparten tilfaller andre næringer som handelsstand, bensinstasjoner, post, bank osv. Dette gjør at reiselivet er en viktig næring for å opprettholde et handels- og servicetilbud i distriktene*» (Olsson 2016). I et samfunnsmessig perspektiv er imidlertid spørsmålet om kostnadene for effektiv besøksforvaltning (eks. parkeringsplasser, renovasjon) blir større eller mindre enn veksten i lokale inntekter fra reiselivet.

Det har i flere år vært ønsket både fra deler av reiselivsnæringen og mange lokalsamfunn at det skal innføres en ordning med besøksbidrag/en turistskatt for å løse fellesoppgaver innen besøksforvaltning. Nærings- og fiskeridepartementet sendte i november 2024 et forslag til en lov om besøksbidrag på høring. Dette åpner for at kommunene kan ilegge en overnattingsavgift på inntil 5% på kommersielle overnattinger. Kommunene skal administrere og stå for fordeling av besøksbidraget som kan brukes til å finansiere reiselivsrelaterte fellesgoder:

«Med reiselivsrelaterte fellesgoder forstås natur og kulturmiljøer, infrastruktur, bygninger, med mer og tjenester der bruk av eller behov for disse i vesentlig grad øker med antall besøkende til kommunen».

Forslaget har møtt stor motstand, pga. fare for konkurransevridning mellom kommunene, fordi bobil- og cruiseturister ikke omfattes av forslaget og fordi det er for uklart hva midlene kan brukes til. Det er derfor usikkert hvordan en slik ordning vil bli utformet, og om den vil bli iverksatt hvis det blir et regjeringsskifte høsten 2025.

6.1.4 Utfordringer for reiselivet i regionen og utredningsområdene

Utvikling av helårlig attraksjonskraft og sesongforlengelse, samt å tiltrekke mer betalingsvillige besøkende er en hovedutfordring for reiselivsbedriftene i de regionene der utredningsområdene ligger. Dette er generelle utfordringer for reiselivsbedrifter i distriktene, og som primært må løses av reiselivsnæringen selv. Offentlige rammebetingelser er imidlertid viktige for den muligheten næringen har til å møte disse utfordringene. Opprettelse av verneområder er én slik rammebetingelse.

Både for Nord-Gudbrandsdalsregionen og Valdres er naturbaserte opplevelser reiselivets hovedprodukt. I [Reisemålsstrategien for Nasjonalparkriket](#)⁷ vises det til at «*Nasjonalparkriket selger seg, i likhet med de fleste norske reisemål, nesten utelukkende på naturbaserte opplevelser*».

[Reisemålsstrategien for Valdres](#) viser til at naturen er det store trekkplasteret for de besøkende til Valdres. «*den viktigste aktiviteten er knyttet til det moderne, men enkle friluftslivet med ulike former for ski, sykling og vandring.... Samtidig ser en også at etterspørselen etter litt mer heftige opplevelser, som toppturer mm øker. Både på Beitostølen og i Vang er det tilbud om guding og utstyrsleie som gjør denne type aktiviteter enklere og tryggere for flere. Nærheten til Jotunheimen med ikoniske, men også lett tilgjengelige topper gjør at dette er et stort potensial også fremover*».

Både besøksstrategien for Besseggen og de regionale reiselivsstrategiene for Valdres og Nord-Gudbrandsdal peker på behovet for utvikling av helårlig attraksjonskraft og sesongforlengelse, samt å tiltrekke mer betalingsvillige besøkende. Også en analyse av reiselivsnæringen i Vågå kommune (Lund og Bern 2023) peker på at reiselivsnæringen i kommunene er kjennetegnet ved betydelige sesongsvingninger: «*Dette er en utfordring for de som ønsker å etablere foretak og stillinger som skal holde året rundt. Samtidig legger de store sesongsvingningene til rette for at ungdom og andre kan få sommer- og deltidsjobber*».

For å utvikle helårlig attraksjonskraft foreslås det i Valdres bl.a. å bruke natur, kultur inkludert mat og opplevelsesbasert landbruk som ressurser for bærekraftig bruk, og dermed gi økt lokal verdiskaping og innhold til Merkevare Valdres.

Besøksstrategien for Besseggen 2022-2027 viser til at Besseggen er en tydelig primærattraksjon (som drar folk til området), men at besøket er ujevnt fordelt over året. Kapasiteten på de nærmeste overnattingsbedriftene er sprengt i høysesongen.

⁷ Nasjonalparkriket Reiseliv har vært den regionale reiselivsorganisasjonen i Nord-Gudbrandsdalen. Fra høsten 2024 har organisasjonen fusjonert med Visit Lillehammer og Visit Mjøsa i et nytt og større reiselivsselskap; Rada Reiseliv. Det er utarbeidet en [virksomhetsplan](#) for det nye selskapet, men dette består foreløpig av et overordna rammeverk. Det vises her derfor til reisemålsstrategien for Nasjonalparkriket.

For de fleste *overnattings*bedriftene nær utredningsområdene er sommeren hovedsesongen, men etterspørselen på vinteren har vært økende de par årene. I vintersesongen er utenlandsmarkedet viktigst, i hovedsak europeere.

I skuldersesongene vår og høst dominerer norske gjester. Både vårskiløping og tidlige oppkjørte skiløyper på høsten er da viktige produkter.

Hyttegjestene er i mye av året typiske hellegjester. Disse bruker delvis aktivitetstilbudene som tilbys på Beitostølen, men gir ikke et trafikkgrunnlag for uka som helhet.

I Beitostølenområdet oppleves konkurransesituasjonen på det norske markedet som vanskelig. De norske gjestene som booker individuelt er i tilbakegang, og reiselivsbedriftene blir i økende grad avhengig av det utenlandske markedet og booking gjennom turoperatører. Nordmenn ser også i større grad an været, og bestiller tett opp til besøket.

I intervjuer med representanter fra arbeidsgruppene i Vågå og Øystre Slidre framkommer det at enkeltbedrifter har tilpasset seg sesongsvingningene ved å redusere åpningstida, og at dette øker lønnsomheten pr. dag bedriften har åpent. Dette er mulig i mindre bedrifter dersom lønnsomheten i den perioden bedriften har åpent, er god nok. Andre har pekt på behovet for å ha åpent også i perioder med dårligere lønnsomhet, for å kunne beholde kvalifisert personell.

6.2 Utviklingstrekk friluftslivet

Statistisk sentralbyrå har kartlagt voksne nordmenns deltakelse i ulike friluftslivaktiviteter i en årrekke, den siste i 2021. SSB har oppsummert status og historisk utvikling i egen rapport (Dalen og Oppøyen 2023).

Rapporten viser bl.a. at deltagelsen i ulike friluftslivaktiviteter har vært stabil eller lett synkende over tid. I 1974 svarte 73 prosent at de hadde gått en lengre fottur eller skitur det siste året, mens andelen i 2021 var 66 prosent. På den andre siden ser det ut til at flere utøver friluftsliv jevnlig. På starten av 1970-tallet drev én av ti personer i befolkningen med friluftsliv minst 3 ganger i uken, mens på starten av 2020-tallet var andelen doblet seg, til to av ti personer. Andelen inaktive i friluftsliv har vært stabil til lett synkende.

Et annet funn i undersøkelsen er at selv om yngre har særlig høy deltakelse i friluftsliv, har eldre økt sin deltakelse betraktelig.

Fra 1992 til 2019 ser en følgende endringer blant de besøkende til Jotunheimen 2019 (Vorkinn 2020):

- en øking i andelen utenlandske besøkende (fra 48 til 57%), med stadig flere nasjonaliteter representert blant de besøkende (fra 27 til 54 land registrert).
- Seniorandelen (55+) blant norske besøkende øker (fra 8 til 29%).
- Blant de utenlandske besøkende har den yngste aldersgruppen (15-34 år) hatt vekst siden 2010, (utgjorde 54% av utenlandske besøkende i 2019).
- Fra 2002 har en fått inn flere besøkende med mindre friluftsliverfaring. (Mens det i 2002 var 28% av de besøkende som hadde vært på 0 eller 1 flerdagers fottur/skitur, er andelen 37% i 2019).

- Andelen førstegangsbesøkende økte fra 2010 til 2019 (fra 45 til 57%). Økningen skyldes flere utenlandske førstegangsbesøkende. Blant norske besøkende har andelen førstegangsbesøkende holdt seg stabil.
- I samme periode øker andelen som besøker Jotunheimen som del av en rundreise, mens andelen som har Jotunheimen som hovedreisemål reduseres.
- Stadig flere av de som går en tradisjonell flerdagers fottur går en relativt kort tur (2-3 dager). Dette gjaldt 35% av de som tok en tradisjonell flerdagers fottur i 1992 sammenlignet med 51% i 2019.

Endringene peker i retning av at besøksforvaltningen i Jotunheimen kan bli mer krevende framover, med en større andel besøkende med mer begrensa friluftsliverfaring og mindre kjennskap til området.

Forvaltningen mener også å ha registrert en forskyving av friluftslivsaktivitetene fra tradisjonell hytte-til-hytte vandring til «topptursanking». På 1990-tallet ble det lagd flere topptur-guider, og i dag er den mange slike bare for Jotunheimen. Forvaltningen synes å utviklingen av randonéutstyr for fjellbruk har forsterket denne utviklingen.

I besøksstrategien for Besseggen (Meland 2022) diskuteres det om vi ser en ny type fjellfolk på Besseggen. Det vises til studier som peker i retning av at mange friluftslivutøvere søker områder med sterkere grad av tilrettelegging og service, og attraksjoner med stor gjennomslagskraft i sosiale medier. Det vises til at «selfier» i spektakulære omgivelser har blitt en viktig driver for de «nye eventyrerne».

Organisasjonen Norsk Friluftsliv har i flere undersøkelser kartlagt betydningen av sosiale medier for å motivere nordmenn for å dra på tur. I 2022 svarte en av to mellom 15 og 24 at sosiale medier inspirerer dem til å gå på tur eller bedrive annet friluftsliv. «*Instagram er inspirasjonskilde nummer en, men også Facebook, Snapchat og TikTok nevnes av flere*».

(<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/17928875/sosiale-medier-inspirerer-unge-til-tur?publisherId=9934295>) Også blant de over 60 vokser andelen som lar seg inspirere av innlegg på sosiale medier (20% i 2022 sammenlignet med bare 12% i 2020). «*I denne aldersgruppen er det på Facebook man finner mest turinspirasjon*».

I avsnitt 6.1 vises det til en forventet vekst i utenlandske besøkende i årene framover. Med natur som viktigste attraksjon for utenlandske besøkende vil dette også medføre en økning i antall utlendinger som driver med friluftsliv. Den økte etterspørselen er allerede merkbar; I DNT økte antall utenlandske medlemmer med 10% fra 2023 til 2024 (<https://www.nrk.no/rogaland/stadig-flere-utenlandske-turister-far-oynene-opp-for-dnt-1.16989415>).

6.3 Eksisterende lovverk og arealplaner for arealer som ikke er vernet

De områdene som foreslås vernet rundt Jotunheimen forvaltes i dag etter Plan- og bygningslova, de generelle bestemmelsene i Naturmangfoldlova, Fjellova, av grunneier (Statskog) og ellers etter ulike særlover som motorferdsellova.

Disse lovverkene setter ulike begrensinger på bruken av områdene. Motorferdsel, særlig på barmark, blir i noen tilfeller faktisk strengere vurdert etter motorferdselregelverket enn verneforskrifter.

Tiltak og aktiviteter i utredningsområdet skal vurderes etter Naturmangfoldlova §§8-12. Områdene som er foreslått vernet er områder uten inngrep og med betydelige naturverdier. Terskelen for inngrep og bruk vil derfor være høy også uten et vern.

6.3.1 Kommunale planer etter Plan- og bygningslova

[Kommuneplanens arealdel Vågå 2017-2027](#)

Utredningsområdene ligger i LNFR-landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift (pbl § 11-7, nr.5). Relevante retningslinjer for utredningsområdene er følgende:

- I LNFR-område er det tillate å gjennomføre bygge- og anleggstiltak som er naudsynte tiltak for landbruk-, natur- og friluftsmål, samt næringsverksemd basert på garden sitt ressursgrunnlag.
- Oppføring av ny bustad eller fritidsbustad er ikkje tillate. Forbodet gjeld også frådeling til slikt formål.
- Fiskebuer som høyrer til garden som ønskast utvidast må behandlast som ein dispensasjon med mindre det kan dokumenterast ei næringsinntekt frå fiske. Det skal vere ein streng dispensasjonspraksis og det kan berre bli gitt dispensasjon til total utnytting pr. tomt/feste på 40m² BRA. Uthus/naust inntil 10 m².

[Kommunal plan for anlegg og område innan idrett og friluftsliv i Vågå kommune 2024-2028](#)

Inneholder ikke sti- eller skiløypekart.

[Kommuneplanens arealdel Øystre Slidre 2016-2028](#)

Utredningsområdene ligger i «Landbruks-, natur- og friluftsområde samt reindrift (LNFR)».

Relevante retningslinjer for utredningsområdene er følgende:

4.1 Areal for naudsynte tiltak for landbruk og gardstilknytt næringsverksemd basert på garden sitt ressursgrunnlag

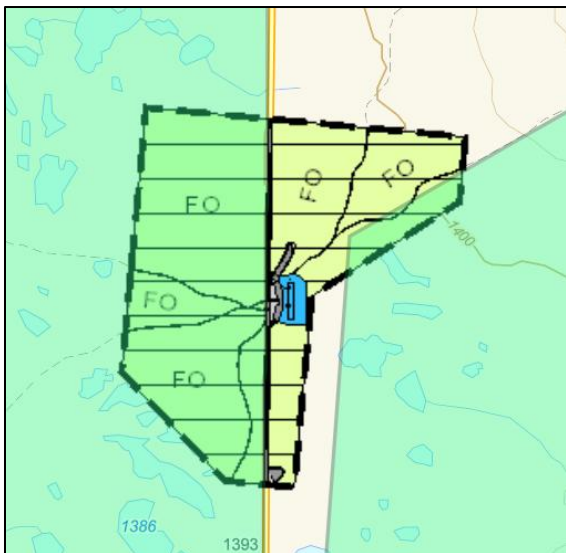
4.1.1 Dette gjeld område der eigenskapen «områdebeskrivelse» har nemninga «skog og fjell». Dette er utmarksområde der det ikkje er bustader i dag. Også LNFR-område inntil sentrale byggeområde er omfatta av denne kategorien. All aktivitet i desse områda må ta omsyn til at områda skal takast vare på som LNFR-område. I denne sona blir det berre gitt løyve til bygging knytt til stadbunden, tradisjonell primærnæring og tilleggsnæringar i landbruket. Sæl på stolar skal ikkje ha strengare vilkår enn fritidsbygg i same sone.

[Reguleringsplan Valdresflye Vandrarheim](#)

Utredningsområdet overlapper dels med reguleringsplanen, men kun med reguleringsplanens soner for friområde. Dvs. at selve parkeringen og byggeområdet for vandrarheimen ligger utenfor utredningsområdet.

Reguleringsbestemmelsene for friområde er som følger:

«Areal avsett til turstig på reguleringsplankartet skal i den grad det er naudsynt bli rydda, skilta og merka i terreng. Turstigane har til føremål å rettleie besøkande utanom dei mest sårbare dyre- og planteførekostane i området på veg ut frå parkeringsplassen ved Vandrarheimen».

Figur 18. Overlapp mellom reguleringsplan Valdresflye Vandrarheim og utredningsområdet for utvidelse av Jotunheimen nasjonalpark (lysegrønt område)

7. Konsekvenser av at utredningsområdene vernes som nasjonalpark

Rapporten ble skrevet før det var avklart at det skulle gjennomføres en felles konsekvensvurdering for reiselivet for områdene i Vestland og Innlandet. En slik konsekvensutredning vil bli gjennomført i 2026. Vurderingene i denne rapporten er derfor foreløpige.

7.1 Rammer for friluftsliv og reiseliv i eksisterende nasjonalpark

Hovedformålet med Jotunheimen nasjonalpark er å sikre og ta vare på naturen. Verneverdiene i Jotunheimen er relativt sett mindre sårbare i forhold til bruk enn i en del andre norske nasjonalparker. Dette, sammen med de store opplevelsesverdiene og de lange reiselivstradisjonene i området, danner grunnlaget for at Jotunheimen har vært forvaltet som en "brukspark", med større fokus på friluftsliv og reiseliv enn mange andre parker.

Forvaltningsplanen ([under revisjon](#)) fastlegger følgende strategier for forvaltningen:

- Et langsiktig perspektiv (200 år).
- "Føre-var"-prinsippet: I tvilstilfeller skal tvilen komme naturkvalitetene til gode.
- Nøye overvåking av naturtilstanden.
- Verdier knyttet til urørt natur, ro og stillhet skal sikres.
- Godt samarbeid med lokalsamfunn og andre brukere.
- Det tradisjonelle norske og enkle friluftslivet som fotturer og skiturer skal prioriteres i forhold til nye måter å ferdes i naturen på, som rafting, terrengsykling og paragliding.
- Motorferdsel skal holdes på et lavt nivå.

Ifølge verneforskriften er det retningslinjene i forvaltningsplanen som styrer vedlikehold av stier, merking, bruer, skilt o.l., samt kvisting av løyper. Organisert ferdsel som kan skade naturmiljøet,

eller ferdselsformer som kan skade naturmiljøet, må ha særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Dvs. at det ikke er unntak for noen typer av organisert ferdsel, slik det er i noen parker med eldre verneforskrifter. Forvaltningsplanen skal avklare hvilke typer av ferdsel som krever tillatelse.

Sykling og organisert bruk av hest var tidligere ikke tillatt, men er nå tillatt på veier, eksisterende stier og kjørespor. Det kan i forvaltningsplan fastsettes restriksjoner for slik ferdsel på nærmere angitte strekninger.

Selv om tradisjonelt friluftsliv skal prioriteres, har forvaltningen åpnet for nyere ferdselsformer. I september i 2024 ble det f.eks. gitt tillatelse til utlegging av geocacher på Mugna og Munken, to 2000-meters topper nordvest for Rasletind (begge forholdsvis lett tilgjengelig fra fv. 51).

Generelt skal tilrettelegging i parken ta sterke hensyn til naturverdiene, være nøktern og følge utvalgte standarder. Sikringstiltak for å lette ferdselen eller gjøre ferdsel tryggere, skal som hovedregel ikke tillates. Dette fordi slike tiltak vil utgjøre varige inngrep, og fordi retten til ferdsel i utmark innebærer at ferdselen skjer på eget ansvar. Det er imidlertid tillatt med bruer langs T-merkede stier der dette er nødvendig.

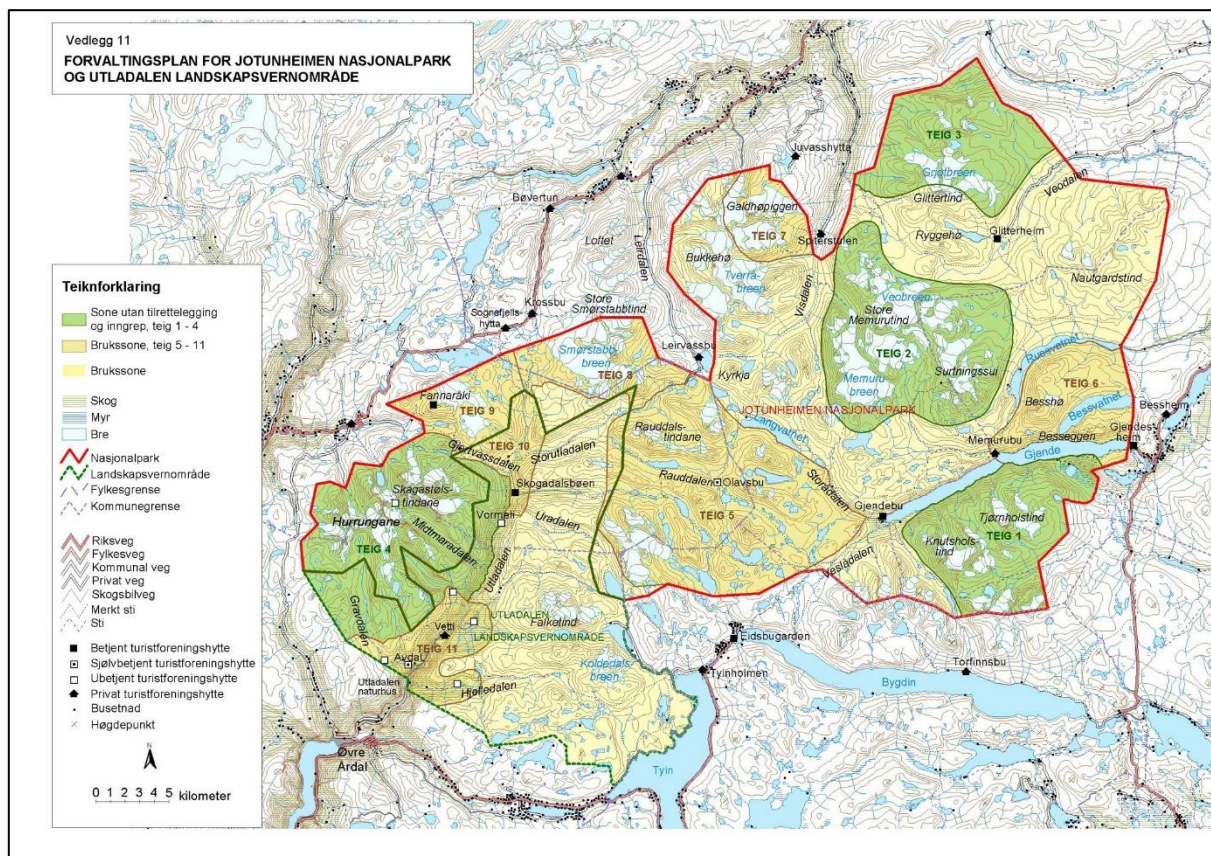
Det gis flerårige dispensasjoner for gjentakende bruk innenfor verneområdet, vanligvis for fire år.

Det viktigste forvaltningsgrepet i forhold til brukerinteressene er sonering av området med tre ulike soner med ulike retningslinjer for bruk. [Forvaltningsplanen](#) kap.6 gir en beskrivelse av de ulike sonene og hvilke retningslinjer som gjelder. De generelle kriteriene for sonene er:

1. Vernesone: Villmarksprega områder der naturvern hensyn er overordna andre interesser. Her er det få spor av nyere inngrep og det er ønskelig i framtida å holde områdene uten inngrep. Merking av stier og bygging av turisthytter er ikke tillatt i disse sonene. Sonene skal gi muligheter for å oppleve urørt natur og stillhet.

2. Brukssone: Områder der forsiktige tiltak, tilrettelegging og inngrep for det enkle friluftslivet kan tillates, som merking av stier og bygging av selvbetjente/ubetjente hytter innenfor et planlagt rutenett. Eksisterende tilrettelegging kan med få unntak opprettholdes, men som hovedregel skal nye tiltak ikke tillates. Hensynet til naturens slitastyrke og særlig verneverdier skal hensyntas ved evt. tilrettelegging.

3. Sone med spesiell tilrettelegging og inngrep: Områder der en kan legge spesielt til rette for ferdsel og kan åpne for spesielle tiltak knyttet til reiseliv, reindrift, med mer. Også områder der det er gjennomført store tekniske inngrep, som veger og vassdragsreguleringer, hører med i denne sonen. Sonen omfatter vanligvis bare mindre områder. I Jotunheimen omfatter den ei sone rundt de betjente turisthyttene på 250 meter (med unntak av Fannaråkhytta), områder rundt dammer og massedeponi for bygging, kraftledninger og veger.

Figur 19 Sonering i Jotunheimen nasjonalpark

7.2 Negative konsekvenser av en nasjonalpark for friluftslivet og reiselivet

7.2.1 Restriksjoner på fysiske inngrep og motorferdsel

Begrensninger i et vern vil i hovedsak ligge i forbud mot fysiske inngrep og motorferdsel. Slik virksomhet er forholdsvis strengt regulert i områder med store naturverdier selv om de ikke er vernet etter Naturmangfoldloven, men generelt vil nok hensynet til naturverdier og friluftsliv veie tyngre i en nasjonalpark enn i områdene utenfor. Hvor strenge restriksjoner et vern vil medføre vil avhenge bl.a. av hvilken sone (jfr. avsnitt 7.1) de foreslåtte utvidelsesområdene vil plasseres i.

Sykling og organisert bruk av hest i Jotunheimen nasjonalpark er tillatt på veier, eksisterende stier og kjørespor. Utenfor verneområdene åpner friluftslivas §2 for «ferdsel med ride- eller kløvhest, kjelke, tråsykkel eller liknende på veg eller sti i utmark og over alt i utmark på fjellet, såfremt ikke kommunen med samtykke av eieren eller brukeren har forbudt slik ferdsl på nærmere angitte strekninger». Dvs. at det åpnes for ridning og sykling også utenfor eksisterende stier. Dette er derfor aktiviteter som kan få noe større begrensninger med en nasjonalpark enn i dag.

Blant de aktivitetene som bidrar/kan bidra til sesongforlengelse for bedriftene er vårskiløping, kiting og hundesledeturer. Våtmarksområdene på Valdresflya har verdi som hekke- og

rasteområde for et mangfold av fuglearter. Men verken vårskiløping eller kiting vurderes å være i konflikt med disse verneverdiene, siden aktivitetene foregår før trekk/hekking.

7.2.2 Søknader om tiltak må behandles av en ekstra instans

Et verneområde medfører at søknader om tiltak vil måtte sendes til en instans ekstra (forvaltningsmyndigheten) i forhold til områder uten vern. Søknader både om motorferdsel og fysiske tiltak må i verneområder godkjennes både av forvaltningsmyndigheten (her nasjonalparkstyret), kommunen og grunneier. En søknad må imidlertid uansett skrives og med elektronisk post så blir ikke søknadsskrivingen vesentlig mer omfattende. Det kan imidlertid ta lengre tid å få søknaden behandlet, når den skal behandles av en ekstra instans.

I saksinnstillingen til Vågå kommunestyres behandling av saken (64/2022, 15.12.2022) beskrives de erfaringer kommunen har med saker som behandles også av Jotunheimen nasjonalparkstyre:

«I saker som krev behandling etter lovverk som kommunen forvaltar (motorferdsellov og plan- og bygningslov) legg nasjonalparkforvaltninga opp til god dialog med kommunen og søkjar slik at det ikkje skal medføre unødig lang saksbehandlingstid. For saker som må behandlast etter motorferdsellova, er kurante saker delegert til kommunedirektøren, noko som bidreg til raskare behandlingstid i kommunen. Nasjonalparkforvaltarane har også delegert mynde til avgjerd i enkelte kurante saker».

I saksinnstillingen er også uttale fra Russdalen beitelag referert: «Russdalen beitelag har areal i eksisterende Jotunheimen nasjonalpark. Det har vært god dialog med forvaltningen om ulike tiltak hele tida».

7.2.3 Forholdet til framtidige bruksformer er uavklart

Fjellova har en bestemmelse (§2) om at allmenningsretten «skal kunne nyttast på ein måte som til kvar tid er i samsvar med rasjonell bruk, og som er naturleg etter tida og tilhøva». Dette åpner for nye bruksformer og produksjonsmetoder i forhold til fjellovas rettigheter, men ikke i forhold til andre lovverk som Naturmangfoldlova.

Verneforskriftene har ikke en tilsvarende åpning for nye bruksformer. Gjennom forvaltningsplanen kan imidlertid retningslinjene for bruk endres, så lenge det er innenfor rammen av verneforskriften.

Det er derfor rom for framtidige bruksformer, men forholdet er uavklart.

7.2.4 Nasjonalparkstatusen kan medføre uønsket bruk

Omfanget av besøkende skaper i *perioder* allerede utfordringer, som dager med parkeringskaos ved Knutshøe. Aktivitetstilbydere med organiserte grupper på Beitostølen opplever også problemer med å få parkert på Valdresflya på noen dager.

Sist sommer ble det meldt om en stor økning av bobiler og «villcamping». En nasjonalpark helt inn til rv. 51 kan potensielt øke attraktiviteten ved å campe langs vegen, særlig for utenlandske bobilturister. Dette kan forverre parkeringssituasjonen ytterligere.

Statsforvalteren i Innlandet vil melde inn behov om ferdselstellere for å se på ferdselen langs stier i utredningsområdet i dag. Blir hele eller deler av utredningsområdene vernet, vil målinger etter vernet vise om ferdselen har økt.

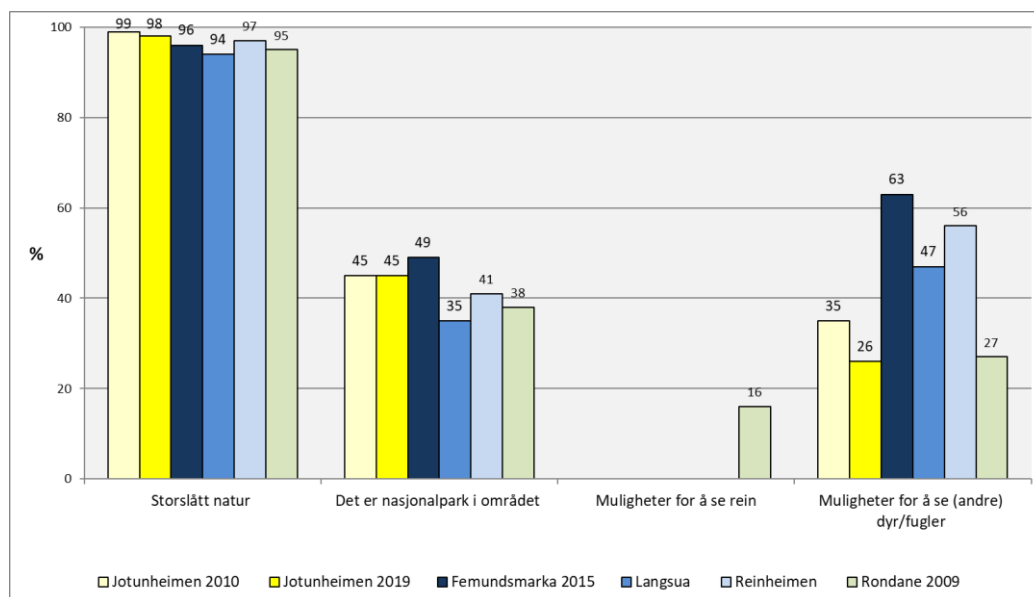
7.3 Positive konsekvenser av en nasjonalpark for friluftslivet og reiselivet

7.3.1 I hvilken grad tiltrekker nasjonalparker besøkende?

Norway's national parks are our most important natural treasures.

(<https://www.visitnorway.com/things-to-do/nature-attractions/national-parks/>)

Brukerundersøkelser i norske nasjonalparker viser at storslått natur er og blir det viktigste motivet for å besøke disse nasjonalparkene. Nesten alle besøkende oppgir storslått natur som en viktig årsak til besøket i nasjonalparkene, se figur 20 (Vorkinn 2020). Langt færre, under halvparten av de besøkende, svarte at nasjonalparkstatusen var viktig. Statusen betyr minst i Langsua. En sannsynlig årsak er at nasjonalparken var relativt ung da undersøkelsen ble gjennomført, og at det var mange lokale/regionale brukere som nok brukte området på samme måte som før nasjonalparkopprettelsen.

Figur 20. Andel som svarer at ulike årsaker var viktige/meget viktige for at de besøkte Jotunheimen fra oktober 2018-september 2019.

Betydningen av nasjonalparkstatusen varierer nok også med type av nasjonalpark. Jotunheimen har vært en etablert reiselivsattraksjon i lang tid. Nasjonalparkstatusen er her sannsynligvis et tilleggsmotiv for å besøke området. De aller fleste (96%) som besøkte Jotunheimen i 2019 var klar over at Jotunheimen var vernet som nasjonalpark før de kom til området. Av disse sa 93% at de ville brukt Jotunheimen på samme måte om området ikke hadde vært nasjonalpark (tilsvarende andel som i 2010).

En brukerundersøkelse i Langsua i 2015, relativt kort tid etter opprettelsen av parken (2011) ga et noe annet bilde (Vorkinn 2016). Langsua var en utvidelse av den tidligere Ormtjernkampen nasjonalpark på kun 9 km². Brukerundersøkelsen i Langsua i 2015 viste at bare 11% av de besøkende var utlendinger, dvs. en liten andel sammenlignet med f.eks. Jotunheimen. I den gamle delen av parken, Ormtjernkampen, var imidlertid andelen utenlandske besøkende like høy som i de andre nasjonalparkene i Oppland (om lag en tredjedel). Ormtjernkampen er langt fra den høyeste toppen i Langsua, og langt fra det mest spektakulære landskapet i Oppland. Det er derfor nærliggende å tro at det var den etablerte nasjonalparkstatusen for Ormtjernkampen som var utslagsgivende for at utenlandske turister besøkte denne delen av Langsua. Det var en større andel av de utenlandske enn norske besøkende som både oppga at nasjonalparken var en viktig/svært viktig årsak til besøket i Langsua, og som hadde besøkt andre nasjonalparker i løpet av 2015. Resultatene indikerer at nasjonalparkstatusen er viktigere for utenlandske enn norske besøkende.

I en rapport til den amerikanske kongressen (Congressional Research Service 2023) blir betydningen av ulike betegnelser på verneområdene diskutert. Det vises til at det kan være økonomiske motiver som ligger til grunn når det fremmes ønsker om å endre verneområdebetegnelse-/kategori, særlig til nasjonalpark:

« Many of the country's best-known natural attractions lie in national parks, and visitors planning travel itineraries often target the national parks over other units of the park system. Members of Congress and other stakeholders may seek to retitle a unit as a national park to draw more visitors to the site and to give surrounding communities a financial boost ».

Besøksstatistikk viser at nasjonalparkene mottar flere besøkende enn de fleste andre typer av verneområder i USA, og til dels også flere overnattingsbesøk og større forbruk pr. besøkende. Det vises i rapporten imidlertid til at besøket til eksisterende verneområder ikke nødvendig øker så mye, om verneområdebetegnelsen endres til nasjonalpark. Dvs. at andre faktorer påvirker besøksmengden til verneområdene vel så mye som type av vernekategori.

7.3.2 Hvilken økonomisk betydning har nasjonalparker?

Med opprettelsen av nasjonalparker og andre verneområder følger nasjonale midler til forvaltning. De faste årlige bevilgningene til nasjonalparkene i Norge er begrensede, sammenlignet med mange andre vestlige land. Men selv i land med langt større forvaltningsbudsjetter (USA), så har det vist seg at økte lokaløkonomiske virkninger er knyttet til en økning i antall besøkende (Szabó & Ujhelyi 2024).

Mange undersøkelser har vært gjennomført for å måle de økonomiske effektene av nasjonalparker, men det betydelig usikkerhet knyttet til slike undersøkelser pga. særlig to utfordringer: Det ene er hvordan det økonomiske influensområdet til nasjonalparken skal avgrenses, og det andre er hvor mye av turistforbruket i en nasjonalparkregion som kan tilskrives nasjonalparken. I USA fikk en imidlertid i 2013 testet den økonomiske betydningen av nasjonalparkene i praksis.

Under krisen i budsjettforhandlingene i oktober 2013 stengte regjeringen en rekke statlige kontorer. National Park Service måtte som følge av dette stenge alle parkområder, infosentra, hoteller og campingplasser i parkene, samt veger (med unntak av gjennomfartsveier). Den 16

dager lange stengningen førte til en nedgang i besøket til parkene i oktober som *helhet* på 33%. Dette førte til store økonomiske tap for lokalsamfunn nær parkene (målt i en radius fra parken på litt under 100 km). I 6 stater inngikk derfor de statlige myndighetene avtaler med National Park Service om å gjenåpne 14 parker, ved at de statlige myndighetene betalte driftskostnadene. *Hver dollar de seks statene brukte på å drifte parkene, ble estimert til å generere 10 dollar i forbruk* (Koontz & Meldrum 2014).

Nasjonalparker i USA og Norge er ulike, ved at de amerikanske parkene har en langt større grad av tilrettelegging/infrastruktur. De amerikanske nasjonalparkene er eldre og dermed mer innarbeidede attraksjoner. De har også langt høyere besøkstall enn de norske, slik at en ikke kan overføre erfaringer mellom de to landene direkte. Stengingen av parkene belyser imidlertid den lokale betydningen av nasjonalparkene på en unik måte; Besøket til området gikk kraftig ned ved nedstenging og midler brukt på å drifte parkene genererte en lokal omsetning på 1:10. Finske nasjonalparkmyndigheter anslår en tilsvarende effekt av sine forvaltningsbudsjetter.

En nyere studie fra Island (Siltanen et. al) viser til en rekke internasjonale studier som viser at verneområder har betydelig potensiale for å generere direkte og indirekte økonomiske effekter. Tre islandske nasjonalparker genererte mellom 30–99 millioner \$ og mellom 347 og 1140 jobber.

I Storbritannia anslås det at de 15 nasjonalparkene i landet mottar 90 millioner besøkende som bidrar til £7.9 milliarder til Storbritannias turistøkonomi (<https://www.nationalparks.uk/app/uploads/2024/08/Regenerative-Tourism-in-UK-National-Parks-FINAL.pdf>)

7.3.3 Utvikling og sikring av opplevelsesverdiene

Gjennom et nasjonalparkvern vil både friluftslivet og reiselivet være sikret et langsiktig vern av opplevelsesverdiene, ved at fysiske inngrep ikke tillates. Områdets potensiale for vindkraftutbygging og mineralutvinning er i dag vurdert som lavt (Vorkinn 2024), men ny kunnskap og ny teknologi kan endre dette.

Soner i nasjonalparken som garanterer urørt natur og stillhet kan bli et stadig viktigere markedsfortrinn overfor det utenlandske markedet, jfr. framveksten av [Dark Sky Tourism](#). Bedrifter i Sjødalen opplever allerede at turister vinterstid etterspør nattemørke uforstyrret av kunstig belysning.

Stillhet synes også å bli stadig mer etterspurt, og det er norske reiselivsaktører retter markedsføringen inn mot stillhet. F.eks. har [Havila Kystruten](#) lansert et [støyvarsel](#), «som måler lyden av norskekysten sammenlignet med store internasjonale byer, for å inspirere folk til å oppleve stillheten og roen i Norge».

Nasjonalparkforvaltningen og oppsynet i Jotunheimen har vært pionérer på besøksforvaltning i Norge. Den første brukerundersøkelsen i Jotunheimen ble gjennomført allerede i 1992, og gjentatt i 2002, 2010 og 2019. Sonering av verneområdene i forhold til bruk ble innført allerede i den første forvaltningsplanen.

Gjennom internasjonal kontakt og bruk av utenlandsk ekspertise gjennomførte en i Jotunheimen den første steinsettingen av stier i norske nasjonalparker (Besseggen), noe som seinere har dannet mønster for tilsvarende tiltak i mange andre områder.

Jotunheimen var også den første norske nasjonalparken som fikk utarbeidet en egen [besøksstrategi](#). Jotunheimen var seinere en av fire nasjonale piloter i den nasjonale merkevare- og besøksstrategien for verneområder. Som et demonstrasjonsprosjekt for den nye merkevarestrategien ble det etablert en såkalt «carwalk» av høy kvalitet ut fra Sognefjellshytta.

Besseggen ble som nevnt sertifisert som «Nasjonal turiststi» i 2023.

Nasjonalparkmyndighetene i Jotunheimen har med andre ord hatt et stort fokus på å tilrettelegge for og ivareta de besøkende i mange år. Gjennom dette arbeidet har de også skaffet betydelige, ekstraordinære nasjonale midler til tiltak i området.

Gjennom at de foreslåtte områdene blir vernet, er en sikret at opplevelsesverdiene ivaretas gjennom overvåking og restaurering. En er også sikret at tilretteleggingstiltak får en høy kvalitet, gjennom merkevareordningen for verneområder.

7.4 Synspunkter fra reiselivsnæringen og friluftslivorganisasjoner

7.4.1 Nasjonale undersøkelser

I 2014 ble det gjennomført en undersøkelse blant såkalte «naturbaserte reiselivsbedrifter», definert som kommersielle foretak som mot betaling tilbyr aktiviteter eller opplevelser i naturen (Stensland et al. 2014).

Undersøkelsen viste at 69% av bedriftene i nærheten av nasjonalparker brukte nasjonalparkstatusen i markedsføringen av bedriften. Ifølge de fleste bedriftene hadde nasjonalparkområdene gjennomgående en positiv betydning for en rekke turistmessige faktorer i området. Størst enighet var det om at nasjonalparkene var attraktive for turistene, og positive for den generelle turismeutviklingen. Nasjonalparkenes bidrag til turistmessig infrastruktur (overnattingstilbud, serveringssteder og annen service), turistmessige tilrettelegging for øvrig (skilter, stier, informasjonstiltak) og tilgjengelighet (veier, p-plasser, transporttilbud) var også overveiende sett på som positivt, men her var det noen flere som var negative.

Bedriftene hadde ulike erfaringer med hva slags påvirkning nasjonalparkenes vernebestemmelser hadde for utviklingen av egen virksomhet. Mens 27 % mente vernebestemmelser hadde en negativ påvirkning, var det 23 % som mente påvirkningen var positivt. For halvparten av bedriftene var problemstillingen enten ikke aktuell eller de oppga vernebestemmelsene ikke hadde betydning.

7.4.2 Innspill fra runden om avklaring av lokal aksept for utvidelse av Jotunheimen nasjonalpark

I et fellesmøte med *regionale reiselivsorganisasjoner på Gudbrandsdalssida* (juni 2023) for utvidelser av Dovre og Jotunheimen nasjonalparker, kom det fram at for reiselivet medfører vern både fordeler og ulemper. Det er også ulike syn på verneområder i medlemsmassen til reiselivsorganisasjonene. Flere bedrifter i Lom har gitt uttrykk for at vern er en styrke for reiselivet, fordi de besøkende kommer for å oppleve naturområdene, ikke for å overnatte på en bedrift.

Det er viktig at eksisterende bruk (hundekjøring, ridning og løypekjøring) kan fortsette som i dag, siden det ofte har vært lagt ned mye arbeid for de tilbudene som finnes.

Det ble reist spørsmål om det vil kunne komme begrensninger på hvilke områder reiselivsbedriftene kan markedsføre eller bruke, og om det kunne komme ferdselsreguleringer og f.eks. nedleggelser av stier o.l. som følge av nasjonalparkutvidelser. Statsforvalterens svar var at nasjonalparkstyret ikke kan forby markedsføring av områder, men at dette bør skje i dialog med nasjonalparkmyndighetene. Det er lite trolig at vern av de foreslåtte utvidelsesområdene vil føre til nedleggelser av eksisterende, merka stier.

Visit Valdres peker på at en helt sentral del av løsningen er økt kunnskap hos besøkende og at det derfor bør være større fokus på formidling. Her kan både destinasjonsselskapene, reiselivsnæringen og kommunene bidra. *Visit Valdres* er usikre på om innstramminger i form av ytterligere vern er det som skal til for å oppnå ønsket resultat. Regelverket må i så fall ikke bli så rigid at det ikke tar hensyn til tidligere bruk og hemmer drift av nærings- og reiselivsvirksomhet. Opplevelsesnæringen må f.eks. gis flerårige dispensasjoner. Det vises til noen reiselivsaktører som beskriver utfordringer med å drive naturbasert reiseliv i enkelte verneområder. Dersom utredningen går i retning av et utvidet vern, kan en mulighet være å utvikle en enkel sertifiseringsordning. Aktivitetstilbyderne og guideselskapene må sees på som en del av løsningen for å beskytte naturområdene

Den norske turistforening (DNT) viser til at store sammenhengende naturområder er grunnlaget for mye av foreningens aktivitet. De opplever at mange slike områder forsvinner bit for bit, og særlig randsonene til verneområdene er utsatt for nedbygging og fragmentering. Klimaendringer vil også medføre økt gjengroing av fjellområder og kulturlandskap og endre livsmiljøet for mange arter, noe som igjen kan forringe opplevelseskvalitetene. DNT er i utgangspunktet positive til prosessen med supplerende vern i Jotunheimen nasjonalpark. De mener at flere av disse områdene trenger en bedre og en mer langsiktig beskyttelse enn de har i dag.

7.4.3 Intervjuer med reiselivsrepresentanter i arbeidsgruppene i Øystre Slidre og Vågå

Det er en entydig tilbakemelding fra de reiselivsbedriftene som er intervjuet at eksisterende bruk av utredningsområdene (som hundekjøring, ridning, løypekjøring, organisert ferdsel) må kunne fortsette som i dag. Dersom det blir restriksjoner på dagens bruk vil reiselivsnæringen stille seg negativ til et utvidet vern.

Dersom dagens bruk kan videreføres, synes bedrifter i Sjudalen, som ligger nærmere dagens nasjonalpark, ikke å se store utfordringer med de foreslåtte utvidelsene i Vågå. En av bedriftene har også erfaringer med bruk av et naturreservat (som har strengere vernerestriksjoner enn nasjonalparkene), men har ikke opplevd vesentlige utfordringer med en forsiktig og hensynsfull bruk.

Fra Øystre Slidre er det signalisert skepsis til at en nasjonalpark vil medføre økt byråkrati og mer omfattende og tungvinte søknadsprosedyrer. Det er også skepsis til at ny framtidig bruk som en i dag ikke har oversikt over, kan vanskeligjgjøres.

For bedrifter i Sjudalen vil trekking av nasjonalparkgrensa nærmere bedriften kunne være positivt, da enkelte tilreisende er opptatt av hvor grensa går. Jo nærmere nasjonalparkgrensa ligger bedriften, desto enklere tilgjengelig er den.

7.5 Samla vurdering av konsekvenser for reiseliv og friluftsliv

Rapporten ble skrevet før det var avklart at det skulle gjennomføres en felles konsekvensvurdering for reiselivet for områdene i Vestland og Innlandet. En slik konsekvensutredning vil bli gjennomført i 2026. Vurderingene i denne rapporten er derfor foreløpige.

Vern av de foreslåtte utredningsområdene vil ha både positive og negative konsekvenser for friluftslivet og reiselivet.

Både for friluftslivet og reiselivet vil den avgjørende faktoren være om dagens bruk og type av aktiviteter som utøves kan videreføres, inkludert oppkjøring av ski- og hundekjøringsløyper, vedlikehold av eksisterende stinett og organiserte turer.

Motorisert ferdsel og fysiske tiltak er regulert også utenfor verneområdene, bl.a. gjennom Naturmangfoldlova. I naturområder med store dokumenterte verdier må en regne med en restriktiv forvaltning av områdene også om utredningsområdene ikke vernes.

Utredningsområdene vil få samme verneforskrifter som resten av Jotunheimen nasjonalpark. Hvilke begrensninger det blir i forhold til nye tilretteleggingstiltak og organisert ferdsel, vil avhenge av hvilken forvaltningssone utredningsområdene blir klassifisert som (jfr. avsnitt 7.1).

Vernes områdene som nasjonalpark vil det innebære at en rekke søknader om tiltak/aktiviteter må behandles av nasjonalparkstyret, i tillegg til grunneier og kommunen. Både nasjonalparkmyndighetene og kommunene ønsker at samordningen av søknadsbehandlingen skal være så smidig som mulig. Innspill ved oppstart av verneplanarbeidet fra brukere som har virksomhet i dagens nasjonalpark, tyder på at et ekstra ledd i søknadsbehandlingen ikke er noe stort problem.

Den største positive fordel for friluftslivet og reiselivet er at et vern av utredningsområdene vil sikre at opplevelseskvalitetene i området bevares på lang sikt mot ulike typer inngrep. Stillhet og uberørthet er kvaliteter som stadig minker både nasjonalt og globalt. Dersom utredningsområdene innlemmes i dagens nasjonalpark, vil forvaltning av nasjonalparken bety en styrking av de økonomiske rammene for å forvalte og overvåke områdene og sikre at infrastruktur for både

reiselivet og friluftslivet, som skilting av stier, har høy kvalitet (jfr. [merkevaren Norges nasjonalparker](#)). Dette vil både reiselivsnæringen og friluftslivinteressene nyte godt av.

Samla sett vurderes konsekvensene for friluftslivet å være svakt positive, grunnet i at opplevelsesverdiene sikres i et langsiktig perspektiv.

For reiselivet vurderes konsekvensene å være nøytrale dersom verneforskriftene og forvaltningsplanen åpner for å videreføre dagens bruk og type av aktiviteter som utøves, inkludert oppkjøring av ski- og hundekjøringsløyper, vedlikehold av eksisterende stinett og organiserte turer. Dersom så ikke er tilfelle, vurderes konsekvensene å være negative for reiselivet.

Ved utforming av verneplanforslaget og forslag til forvaltningsplan, bør det opprettes en egen referansegruppe for reiselivet, for å ivareta reiselivets interesser.

7.6 Avbøtende tiltak for negative konsekvenser av et vern

De viktigste avbøtende tiltakene vil være retningslinjene i forvaltningsplanen. Dersom forvaltningsplanen åpner for at nåværende ski- og hundekjøringsløyper kan kjøres opp som i dag og eksisterende stier kan vedlikeholdes, vil dette sikre dagens bruk av området, både for reiselivet og friluftslivet. For skiløyper er det pekt på behov for at det avsettes en korridor for skiløypene, slik at det er muligheter for mindre endringer av løypetraséen i vintre med lite snø/kjøving.

Øystre Slidre kommune, med støtte fra både nasjonalparkstyret i Langsua og Jotunheimen, har i lengre tid forsøkt å få etablert et informasjonspunkt/-senter for de to nasjonalparkene på Beitostølen. En utvidelse av Jotunheimen nasjonalpark vil aktualisere et slikt tiltak. Opprettelse av en stilling som naturveileder som kan alternere mellom Gjendeosen og Beitostølen vil styrke informasjonsarbeidet, og være en viktig medspiller både for friluftslivet og reiselivet. Arbeidsoppgavene for naturveilederen må imidlertid avgrenses i forhold til kommersielle aktører, særlig tilbud om organiserte turer.

Et mindre avbøtende tiltak vil være å etablere en nasjonalparkmarkør ved [Flye 1389](#) der turistveiprojektet allerede har etablert en fjellkafe og stier ut fra denne. Flye 1389 kan utvikles videre som et alternativ stopp for gjennomfarts- og selfie-turister, og avlaste korttidsbesøk ved Gjendeosen.

Grensene for utredningsområdene er foreløpige, og gjenstand for diskusjoner. Et avbøtende tiltak for reiselivsbedriftene er at de sikres parkeringsmuligheter for særlig organiserte turer i sonen utenfor rv. 51.

Dersom dispensasjoner kunne gis for en lengre periode enn fire år, ville dette øke forutsigbarheten for reiselivsbedriftene og gjøre finansieringen av utviklingstiltak enklere.

8. Litteratur

Congressional Research Service. 2023. National Park System: What Do the Different Park Titles Signify? [CRS Report R41816](#).

Dalen, H.B. & Oppøyen, M.S. 2023. Friluftsliv i Norge. Status og historisk utvikling. [SSB Rapport 2023/31](#).

Lund, P.O. og Bern. A. 2023. Analyse av reiselivsnæringen i Vågå Kommune. [Østlandsforskning. Skriftserien 5 – 2023](#).

Meland, A. 2022. [Besøksstrategi for Besseggen](#) Nasjonalparken næringshage, Oppdal

Nærings- og Fiskeridepartementet. 2024. [Prop. 1 S \(2024 –2025\)](#)

Olsson, T. 2016. [Konsekvensutredning reiseliv – vern av Hjerkinns skytefelt](#). Mimir AS.

Rødal, M., Foseid, H.M., Nerdrum, L. & Jakobsen, E. 2024. Utendørs opplevelser i Norge: en verdiskapings- og ringvirkningsanalyse. [Menon-publikasjon nr. 12/2024](#)

Szabó, A. & Ujhelyi, G. 2024. National parks and economic development. [Journal of Public Economics, Volume 232, April 2024](#).

Siltanen, J., Petursson, J.G., Cook, D & Davidsdotter, B. 2023. Evaluating economic impacts of protected areas in contexts with limited data; the case of three national parks in Iceland. [Journal of Environmental Management Volume 342, 15 September 2023](#)

Stensland, S. , Fossgard, K. , Apon, J. C. , Baardsen, S. , Fredman, P. , Grubben, I. , Haukeland, J.V. & Røren, A. M. E. 2014. Naturbaserte reiselivsbedrifter i Norge. Frekvens- og metoderapport. - [INA fagrapport 25](#).

Vorkinn, M. 2015. [Reiselivets bruk av Hjerkinns skytefelt](#). Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, Rapport nr 3/2015.

Vorkinn, M. 2015. Bruk og brukere i Langsua sommeren 2015. Langsua nasjonalparkstyre.

Vorkinn, M. 2020. Bruk og brukere i Jotunheimen 1992-2019. Fylkesmannen i Innlandet Rapport nr. 5 [jotunheimen-1992-2019-.pdf \(statsforvalteren.no\)](#)

Vorkinn, m. 2024. Utvidet vern av Jotunheimen nasjonalpark – potensialet for andre næringer enn tradisjonell landbruksdrift og reiseliv.

Vorkinn, M. & Ericsson, B. 2020. Besseggen – «been there, seen that, done that”? Fylkesmannen i Innlandet Rapport nr. 1. [rapport-besseggen.pdf \(statsforvalteren.no\)](#)

Vågå fjellstyre 2024. Utredningsområde Hindflyene og Leirungsdalen – Utviding av Jotunheimen nasjonalpark – Vågå kommune. Områdebruk og verdivurdering landbruk, tamrein, jakt/fiske og infrastruktur.

Vågå Fjellstyre 2023. [Årsmelding 2023](#).

Øverland, Alsåker Signy.2020. Off to the Fjeld! Jotunheimen sett med britiske øyne 1835-1904. Artikkel i tidsskriftet «Fortid» [Off to the Fjeld! Jotunheimen sett med britiske øyne 1835-1904 - Tidsskriftet Fortid](#)

Øystre Slidre Fjellstyre. 2023. [Årsmelding 2023](#).

Øystre Slidre kommune. [Statistikkunderlag for samfunnsdelen 2021-2023](#).